

ukázka z eseje emanuela frynty str. 6
o výuce češtiny v banátu str. 6
rozhovor s markem tomanem str. 8
josef zumr o knize hany šmahelové str. 9
pavel ctibor: ukrčeška? str. 10
verše lukáše zádrapy str. 16
sny marcela kabáta str. 18

15/11/2012; 30 Kč

www.itvar.cz

o společnosti míjejících se monologů

ROZHOVOR
S JANEM ŠULCEM

foto Martin Vlček

Jan Kameník

Proměna

*Jak obnošený škrpál starý světák
než zahodil nanovo prohlíží
jeden co umřel zle i bláhově tak
tu šoumá bez šlépějí nevěda že lží*

*je nyní mezi námi Smrti rám
mu z móru vrací cize jeho tvář
nového já když zrcadlí se tam
bez okras pojednou zmatený samotář*

*Otvírač zásuvek (snad hledá snář
zvědavý jak by vyložil ten klam
kterému dosud neuvěřil sám)*

*V praskotu kolkolem se k loži doplží
nedávno zapomenuv na tíži
chce marně ulehnout a ublíží sobě tak*

(Malá suita pro flétnu, 1971)

Jan Šulc (nar. 1965) vystudoval v letech 1983–1988 moderní filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1990–1993 pracoval jako redaktor v pražském nakladatelství *Odeon*, od roku 1993 působí jako redaktor a editor pro řadu pražských a brněnských nakladatelství, zejména pro *Torst*, jehož ediční program spoluutváří od roku 1990. Edičně připravil více než sto knih z české literatury 20. století (mj. M. Balabána, T. Belka, J. Cieslara, V. Černého, I. Diviše, V. Havla, Z. Havlíčka, J. Honyse, J. Hutky, K. Hynka, J. Chalupeckého, F. Janoucha, J. Jařaba, J. Jedličky, I. M. Jirouse, E. Juliše, J. Kroutvora, K. Kryla, I. Landsmanna, F. Listopada, Z. Michnové, B. Mikoláška, K. Miloty, J. Nohavici, R. Preisnera, B. Robeše, Ch. Soukupa, P. Šruta, Jos. Topola, J. M. Tomeše, V. Třešňáka, Vlad. Vokolka, I. Wernische a J. Zábrany).

Popularizátor vědy Václav Cílek v rozhovoru pro Tvar č. 3/2011 vyslovil názor, že „množství knih, které ani člověk nestačí přečíst a které na něj útočí a padá ze všech stran, je zneklidňující a znervózňující“. Co vy na to jakožto editor, který spouště knih z onoho množství pomohl na svět?

Musím se přiznat, že to, co říká pan Cílek, cítím také, ale začal jsem si to uvědomovat poměrně pozdě – na rozdíl třeba od Jaroslava Međa, který mi o podobném pocitu říkal už před více než deseti lety. Já jsem byl naopak dlouhá léta pro vydávání knih nadšený. Na srdci mi leželi zejména autoři zemřelí, kteří věnovali tvorbě celý svůj život, ale dočkali se vydání jen malé části svého díla, a někdy ani to ne. Považoval jsem za důležité, aby především jejich texty spatřily světlo světa, a to i za cenu, že třeba nebudou mít velký ohlas. Prostě proto, aby bylo dosaženo alespoň minimální spravedlnosti, byť až po smrti těchto autorů. Je ovšem pravda, že nejenom jako editor a redaktor,

ale i jako normální člověk mám pocit, že to obrovské množství nejen knih, ale všeho – od informací a faktů ze všech oblastí lidského vědění až po nejrůznější druhy zboží – může pro člověka představovat problém. Nemám to v sobě ale ještě úplně zpracované, a už vůbec ne vyřešené. Nicméně cítím, že to, co poslední zhruba čtyři roky prožívám, je něco nového, a bojím se, že zahlcení věcmi, informacemi i slovy může nakonec vést k rezignaci na ně, k jakémusi nekontrolovatelnému proticivilizačnímu výbuchu – protože lidská bytost takové množství všeho není schopná unést. Není-li člověk schopen něco vstřebat, pak je rezignace na to jeho zcela přirozenou obranou. Dřív mě nic takového nenapadlo. Stále jsem měl pocit, že je co nového objevovat a co starého a zapomenutého zachraňovat. Bral jsem to jako službu.

Co ve vás ony pochybnosti o smysluplnosti vaší práce vyvolalo?

Když jsem zjistil, že není v mých silách nejen přečíst všechno, co jsem ke své práci potřeboval, ale že ani nejsem schopen zachytit, že to vůbec existuje. Přepadl mě pocit, že už nemohu k tomu, co dělám, přistupovat tak, jak jsem byl zvyklý, tedy maximálně poctivě a odpovědně, protože samotná ediční práce s texty mi zabere tolik času a energie, že už mi nezbývají síly na to, abych si udržel potřebný přehled o oblasti, které se věnuji. Začalo mě to svým množstvím přerušovat.

Na druhé straně – není dobře, že je tolik věcí na výběr?

Skutečnost, že je možno cokoli vydat, připravit jakoukoli inscenaci, výstavu, koncert či natočit film o čemkoli, to je samozřejmě velmi dobrá, raduji se z ní. Ovšem tím, že je všeho nepřeberné množství, vytratila se stmelující funkce kultury, kterou jsem

Přítomná kniha je zprávou o konci socialismu kdesi (jižních) Čechách. A třebaže od této významné události neuběhlo příliš času a pamětníci pádu vlády jedné strany jsou stále ještě početní, Jiří Bigas ji pojal jako prózu víceméně historickou. Je totiž zjevně přesvědčen, že o dějích, jež se odehrály v druhé polovině roku 1989 a na počátku roku následujícího, musí psát způsobem názorným – tak, aby jeho výpověď čtenářům, kteří to tenkrát nezažili, případně si nic nepamatovali, posloužila jako zdroj poznání a především jako jasný hodnotový návod pro současný život. On sám přitom patrně netuší, že literární metoda, kterou si zvolil, je jen nepatrnou transmutací socialistického realismu tak, jak se hojně psával v letech padesátých a sedmdesátých. Neboť i Bigas své zobrazení minulosti opřel o klamnou jistotu, že lidské osudy a charaktery jsou jen ilustrací předem daných výsledků dějinných procesů, a ve shodě s tím při kresbě postav vsadil na jejich přímočarou a ve své jednoznačnosti až nesnesitelnou typizaci.

Ústřední figurou Bigasova vyprávění je Emil, člověk, jehož autor pojal jako personifikaci gorbačovské slepé uličky dějin. Jde o úspěšného mladého muže z kádrově silné funkcionářské rodiny, vychovaného v komunistické víře, jenž si bez socialismu nedovede představit svůj život, stát či svět. Není ale ani slepým dogmatikem beze smyslu pro realitu, ani jedním z početných pragmatiků, kteří komunistickou stranu využívali (jak pamětníci vědí) jen jako kariéru katalyzátor a nástroj moci. Je celou svou duší reformátor, který intenzivně vnímá potíže, do nichž se nefunkční socialismus dostává,

a sociální neudržitelnost přítomného stavu. A protože se úpěnlivě drží své rodné komunistické strany, stále doufá, že systém bude možné nějak adaptovat a inovovat a je také odhodlán se pro nějaké dílčí změny angažovat. Autor si je patrně vědom, že tuto figuru vykresluje jako jakési podivné monstrum, což zdůrazňuje také přezdívkou Robot Emil. (Pamětníci vědí, že to je jméno hlavního hrdiny veselého dětského televizního seriálu ze šedesátých let.)

Bigasovým záměrem je ovšem tuto ideovou nestvůrku přímo konfrontovat s komunistickou zvlášť. Vysílá proto svého Emila z jihočeského Pětikostelí na ministerstvo školství, aby tam soudruhy upozornil na nutnost změnit výuku dějin. Což mělo – jak nejen pamětníci vědí – stejný smysl, jako kdyby si dnes takto (tamtéž a na totéž) stěžoval kterýkoli jiný učitel, tedy stejný, jako by jej autor poslal rovnou na lampárnu. Takto daleko ovšem Bigas tuto Emilovu cestu nedomýšlí – potřebuje ji jen k tomu, aby svého venkovského hrdinu dostal v pravou chvíli na pražské Václavské náměstí, a to „naprostou shodou okolností“ právě 21. srpna 1989, kdy tam probíhala demonstrace proti srpnové okupaci. Nic netušící a velmi naivní Emil je při ní zatčen a posléze dokonce obviněn z napadení příslušníka VB. Na vlastní kůži si tak může ozkusit všechny ústrky a nespravedlnosti, kterými tehdejší moc častovala politickou opozici, přičemž autor si dává hodně záležet na tom, aby se Emilův komunistický mozek v komunistickém vězení hodně zavařil. A znovu pak, když je Emil po pádu režimu na základě Havlovy prezidentské amnestie propuštěn a vrací se

domů, kde je ale vše jinak a on je navzdory svému politickému uvěznění v pozici staré struktury, která absolutně nechápe, co se kolem ní děje.

Emilovým alter egem je ten, kdo za něj po dobu věznění supluje ve škole a kdo jej také pohotově zastoupí v posteli jeho ženy. Tento mladý muž nese jméno Petrklíč, nepochybně proto, že otevírá budoucnost. Na rozdíl od Emila není venkovský balík, ale sebejistý Pražák, který byl do oné jihočeské díry poslán patrně za trest. S Emilem jej ale spojuje to, že i on má ve všem jasno – byť naopak: pro něj je všechno spjaté se socialismem špatně a za všechno mohou především komunisti. I za to, že se děti musí zbytečně, jako cvičené opice, ve škole biflovat Archimedův zákon a další hovadiny. Není divu, že se v Pětikostelí pohotově zapojí do sametové revoluce a stane se jedním z osobností tamního Občanského fóra.

Konceptuálně je Bigasova próza postavena na odlišnosti mezi Emilem a Petrklíčem jako krajními ideologickými typy, fabulačně pak na manželsko-mileneckém trojúhelníku. Tím třetím do party je krásná Eliška, manželkou zvanou Trumpetka, milencem Pentlička, přihlížejícím lidem hospodským pak Lištička. Psychologie tohoto stvoření je – stejně jako ostatních postav – jednoduchá: je to především Žena, tedy bytost, která je určena k tomu, aby byla s mužem. Dosti ji tedy překvapí, když se ten její náhle a beze stopy ztratí, a příliš jí ani nepotěší, když se časem ukáže, že sedí v kriminále za politiku. Pocit opuštěnosti jí tak celkem logicky přivede do náruče prvního švarného suplenta, který se namane. Vztah se dvěma

muži jí sice dělá trochu starosti, zvláště poté, co se manžel vrátí, ale vše se nakonec nějak vyjasní. Oba od ní kamsi odjedou a ke všemu vlakem, který kdesi nabourá. To je pravá chvíle, aby těsně před koncem příběhu cítila, že je těhotná, a symbolicky tak světu na prahu nové budoucnosti dala nový život.

Nutnou součástí Bigasova socialistickorealistického panoptika jsou zákonitě také příslušně zkarikované postavy pitomých stranických funkcionářů, nebo naopak figura zlobivého chartisty a katolíka s přezdívkou Šídlo. V pozadí je pak rázovitý, po hospodách vyesedávající český lid, který vše bodře komentuje a čeká, jak to dopadne.

Čtu-li po sobě, co jsem doposud napsal, začínám mít chvilkami pocit, že by takto mohla být snad zkonstruována i celkem zajímavá próza konfrontující různé mnohostranné podoby bytí a žití v daném čase. Bohužel ale toto není případ Bigasovy knihy. Je-li jedním z úkolů historické prózy oživovat a zpřítomňovat dávné děje, tak *Supl* způsobem vyprávění, povrchností, polopatičností, jakož i absencí jakékoli zajímavější psychologie spíše umrtvuje vše, co by ze sametové revoluce mohlo a mělo zůstat i nadále živé a inspirující. Pokud by tedy tato kniha měla být určena čtenářům, kteří ony události neprožili, je dobře, že se jim pravděpodobně vůbec nedostane do ruky a upadne v zasloužené zapomnění. Neboť není větší zločin než rozporuplnost minulosti a mnohoznačnost lidských úkolů prezentovat prostřednictvím série myšlenkových a jazykových frází: prózy, kterou nelze nedočíst bez přeskokování vět, odstavců, stránek...

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

foto archiv O. B.

Časopis *Psí víno*, jehož ses stal před časem šéfredaktorem, v létě dost radikálně změnil grafickou úpravu. Hlavní nevýhodou pro nás starší ročníky je malé písmo v kombinaci s dlouhými řádky, což dost komplikuje čtení. Byl tento krok veden snahou jasněji generálně vymezit okruh adresátů vašeho časopisu?

Nabízejí se dvě odpovědi (nehodící se škrtněte):

1. Ano, skutečně jsme se pokusili tímto homeopatickým způsobem zúžit okruh čtenářů. Jednalo se o první krok a rádi bychom v započatém díle pokračovali konsekventně a až do úplného konce. V redakci padla řada návrhů, jak rozbujelý čtenářstvo *PV* omezit. Snad nejprostším a jedním z těch elegantních byl návrh (pracovně *Malevich wasn't here*) ponechat napříště stránky bílé. Tím bychom poukázali na fakt, že umění (i to literární) podržuje nejlépe svůj mnohový-

znamový potenciál v podobě absolutní *poésie pure*. Ticho (i vizualizované), jak známo, léčí. Bohužel bychom tak ale nejspíš podpořili ludičnost našich čtenářů, kteří by bílé stránky z přirozené hravosti a postgeneračního neklidu, jež prázdnota umocňuje, začali zaplňovat vlastními (neredigovanými!) rukopisnými díly. Dalším z návrhů (pracovně *Papa Ratzis choice*) bylo pokračovat ve zmenšování formátu až do velikosti tzv. Mikro-bible, jednoho z oblíbených vatikánských suvenýrů. Tento formát se ovšem až příliš pohodlně připne na klíčenku či k očku mobilního telefonu, a opět tedy nezabrání lačnému čtenářstvu v recepčních a interpretačních rozkoších. Nakonec jsme se rozhodli pro návrh šéfredaktora (pracovně *Der Name des Wilden Weins* aneb *Umberto hatte eine prima Idee*) otisknout v posledním čísle roku 2012 Aristotelovu *Komedii*, kterou má redakce k dispozici díky doposud utajovanému badatelskému úspěchu kolegů

ONDŘEJE BUDEUSE

bohemistů (po neutuchající archivářské pílí ve sklepeních Národní knihovny v Hostivaři, na půdě Duchcova a ve studovně U Veverků). Jednotlivé listy budou mít i výraznou aromatickou složku – budou vonět po hořkých mandlích a snad i lehce začernovat prsty. Z četby současné poezie a přidružených literárních jevů tak učiníme pro čtenáře zážitek vpravdě definitivní. Není jistě sporu o tom, že tím přiblížíme čtenářům na dosah ruky i „věčné hodnoty“ umění a poezie vůbec. A ne-li hodnoty, tak alespoň tu věčnost. Z výše uvedeného je jisté patrné, že omezení vyzrálé věkové skupiny tedy bylo krokem spíše humánním, ne-li humanistickým, či dokonce humanitárním.

2. Příliš malé fonty nebo dlouhé řádky těm čtenářům, kteří si v podobných překážkách libují, už bohužel nenabídneme. První číslo v novém formátu se nevyvedlo, jak jsme si představovali. Čtenářům se omlouváme. V *PV* 62, které vyšlo nedávno, publikujeme současnou poezii, kritiku, eseje/studie a rozhovory v odpovídající grafické podobě.

bs, miš

INZERCE

Muzeum Brněnska, příspěvková organizace

Oznámení o vyhlášení výběrového řízení

Ředitel
Muzea Brněnska, příspěvkové organizace

vyhlá šuje

výběrové řízení na obsazení funkce
kurátora – historika literatury / kurátorky
– historičky literatury,
vedoucího pobočky / vedoucí pobočky
Památník písemnictví na Moravě v Rajhradě

Bližší informace týkající se požadovaných
předpokladů a náležitostí přihlášky
k výběrovému řízení
na www.muzeumbrennska.cz

Uzávěrka přihlášek:
30. listopadu 2012

ZASLÁNO

AD TVAR č. 18/2012

Držím palce Boženě Správcové a jejím spojencům, aby boj proti *Comenia Scriptu*, novému školnímu písmu, vyhráli. *Comenia Script* mi připomíná dopisy, které mi kdysi psal americký kamarád, inženýr z Kalifornie. Tam někde se asi autorka *Comenia Scriptu* inspirovala. Je pro mne téměř nepředstavitelné (a je to také v rozporu s našimi tradicemi), že děti by měly například ve spojení „Helena u zrcadla“ psát místo přirozeně spojených slovních celků čtrnáct oddělených písmenek. Samozřejmě že spojování písmen má vliv také na vytváření představ o hranicích slov a sémantických jednotkách (i když si potom v pubertě mladí lidé vytvoří „své“ písmo). I jedno z těch dětí, jejichž zkušební

opisy z tabule jsou ve *Tvaru* č. 18/2012 publikovány, nenapsalo „venku bouřka“, ale „venkubouřka“. *Comenia Script* musí negativně ovlivnit pochopení pravopisných pravidel o psaní předložek a spřežek („na hoře“ – „nahore“, „při tom“ – „přítom“, ale stejně i tam, kde nejde o významové rozlišení, třeba „do vody“). Argument o ulehčení práce dětem je vyloženě směšný. Písmena psacího písma a tištěné kurzivy jsou vesměs podobná a děti se stejně musí naučit číst to, co jim napíše jejich rodiče a prarodiče. To navrhneme i zrušit výuku cizích řečí, aby se děti nemusely učit slovíčka? – Jsem precvičený levák, umím psát oběma rukama, ale nechápu, proč by měl být *Comenia Script* pro žáky píšící levačkou nějakou výhodou.

Jiří Rambousek, Brno

o společnosti míjejících se monologů

ROZHOVOR S JANEM ŠULCEM

dříve pociťoval. Nenalézám témata, která by k sobě dokázala připojit lidi z nejrůznějších oblastí a spojit je navzájem. Stále si dobře pamatuji dobu, v níž existovali autoři či divadla, jejichž tvorba nejen vyvolávala celospolečenskou diskuzi, ale zároveň i lidi spojovala. Teď jsme v úplně jiné situaci. Dochází k čím dál většímu prohlubování specializace, literatura ztrácí schopnost lidi z různých oborů propojovat a nabízet jim společnou řeč. Stali jsme se společností míjejících se lidí, kteří si vedou své oddělené monology.

Která doba byla tou poslední, kdy literatura či divadlo lidí spojovalo?

Literatura podle mne lidí spojovala ještě v první polovině devadesátých let. Zrovna nedávno jsem si listoval štůskem *Národní 9*, literární přílohy *Lidových novin* z té doby. Ve srovnání s dneškem to na mne působilo jako zpráva z jiného světa. Pokud jde o divadlo, to tuhle svou funkci mělo zejména před rokem 1989. Když si vzpomenu například na atmosféru některých představení her Přemysla Ruta, na to, co tam téměř hmatatelně viselo ve vzduchu... Mluvím samozřejmě jen o sobě a svém prožívání, nechci to zevšeobecňovat.

Jak konkrétně se to „spojování“ projevovalo?

Třeba když jsme vydali výbor z deníků Jana Zábrany *Celý život*, to bylo kolem mne najednou vášnivých diskuzí, telefonátů, dopisů, článků, opravdového a nelíčeného zájmu. Dnes si něco takového vůbec nedokážu představit. Vydat dnes knížku, to je většinou jako hodit kámen do vody. Bavil jsem se před časem s Vladimírem Justlem, který pro nový *Odeon* uspořádal edici *Skvosty české poezie*. Říkal mi, že odpovídajícího čtenářského přijetí se v této edici dostalo jen Josefu Kainarovi, Jiřímu Ortenovi a Janu Skácelovi. Ostatní básníci včetně Jaroslava Seiferta už pro čtenáře po roce 1989 zdaleka tak přitažliví nebyli. Pokud jde o prózu, stále věřím a chci věřit, že se objeví nový český prozaik, který bude umět lidi nejrůznějších generací, z různých oborů, s různými názory a životními zkušenostmi oslovit tak, že se jich jeho psaní bytostně existenciálně dotkne.

Možná je to i tím, že v současném globalizovaném světě, který stírá rozdíly mezi jednotlivými státy a kulturami, už tolik nerezonují národní literatury. Jaký význam vůbec dnes mají?

Literatura bude vždycky spjata s určitým národním jazykem, kterým bude zprostředkovávat určitou jedinečnou zkušenost. Současně to ale vždycky bude i literatura světová, z podnětů z celého světa vyšlá, protože žádná literatura nikdy nevznikala v národním vakuu. Všechny literatury euroamerické civilizace jsou nemyslitelné bez kořenů v literaturách antických a bez hebrejské *Bible* a řeckého *Nového zákona*. Jejich nepřetržitě vzájemné ovlivňování trvalo a trvá celá staletí. Přesto si myslím, že pokud chce někdo porozumět tomu, co to znamená být Čechem v konkrétních historických souvislostech, tak právě česká literatura mu k tomu poskytuje jedinečnou možnost a je v tomto smyslu nenahraditelná. Ač nejsem futurolog, trůfám si tvrdit, že globalizující se svět může vést k nejrůznějším odstředivým reakcím, k děsivým separatismům a nacionalismům. Vedle toho však snad může vést i k něčemu dobremu – k péči o uchování kulturní identity.

Podle mě bude v lidských společenstvích sílit pocit, že je třeba cosi dávného v kultuře zachránit, protože v opačném případě ze světa zmizí jeho pestrost a rozmanitost. Například ve Skotsku, kde jsem kdysi byl, mají program na podporu literatury v galštině, kterou mluví jen několik tisíc lidí, a přesto se stává stará o to, aby v tomto jazyce vycházely knížky a aby nezmizely lidové písně v tomto jazyce zpívané. Mají tam také malou rozhlasovou a televizní stanici vysílající v galštině. Kdyby tato státem podporovaná snaha zachovat galštinu jako cosi specifického neexistovala, byla by dnes už pouze hovorovým jazykem úplné minority, která by se během několika desetiletí rozplynula.

Norský antropolog T. H. Eriksen ve své knize *Etnicita a nacionalismus* (Slon, 2012) říká něco podobného, ovšem ve vztahu k internetu: „Ačkoliv je zhruba polovina obsahu webu v angličtině, obrovské množství stránek je v jiných jazycích. (...) Počet webových stránek v evropských kurdskému národu, tamilskému národu a dalším neustále narůstá a tyto stránky mají velký význam jak v rovině identity, tak jako politického nástroje.“ Jinými slovy: Internet proti očekávání nezpůsobil „žádnou globální kulturní homogenizaci“. To je pozitivní zjištění, nemyslíte?

Takto řečeno to zní velmi pozitivně. Také se raduji, když na internetu objevím něco okrajového, a přitom s láskou a pečlivostí zpracovaného. Přesto mám z internetu zvláštní pocit čehosi ne zcela přirozeného, dočasného, pomíjivého, v řadě ohledů i smutného. Mluvím o pocitu, nechci tu proti internetu promyšleně argumentovat. Nemohu však nevidět, že internet nahrazuje skutečné mezilidské vztahy vazbami fiktivními, že třeba ve vesnici, kde spolu v devatenáctém století ženské ze sousedství draly peří a při tom vedly táčky, dnes lidé po večerech v samotě svých chalup brouzdají virtuálním světem. Mně je z toho neveselo, stýská se mi po světě těch táček.

Čeho ještě je národní literatura nositelkou – kromě jazyka?

Je nositelkou paměti určitého společenství a jejího zachování v celé její složitosti. Snažím se na svět pomáhat knihám bez ohledu na estetická, názorová nebo politická východiska toho kterého autora, s cílem uchovat různorodost a pestrost české kulturní paměti. Jsem přesvědčen o tom, že základem lidské kultury je paměť. To se samozřejmě netýká jen literatury, ale i hudby a notových záznamů, které ji zachycují, výtvarných děl, architektury a podobně. Vzpomínám si na své pocity z návštěvy Spojených států, kde jsem tvářil v tvář všemu tomu novému, co mne obklopovalo, velmi ostře vnímal absenci paměti, která je pro nás Středoevropany zcela samozřejmá. Uvědomil jsem si přitom, že kdybych byl přesazen do úplně nového světa bez paměti, kterou tady v Praze pro mne má skoro každá ulice, tak bych se asi sám sobě ztratil. Už bych prostě nebyl takový, jaký jsem teď, protože jsem utvářen vším tím, co mne tu předcházelo. To je také jeden z důvodů, proč se bojím toho, že by elektronické nosiče mohly nahradit tištěné knihy.

Proč? Vždyť je to jen jiný nosič než papír...

Kladu si otázku: Do jaké míry jsou e-knihy schopny paměť uchovávat? V jaké

foto Martin Vlček

podobě? Budou za sto let nějaké knihovny dnešních e-knih? E-časopisů? E-novin? A co když někdo vypne proud? Paměť nám umožňuje rozumět sobě samým, tomu, kdo jsme a z čeho vycházíme. Ať chceme nebo ne, určité věci se opakují – vezměte si třeba onu zoufalou českou znesvářenost, v níž každý den žijeme. Nemáme u nás v republice snad ani to nejmenší minimum, na kterém bychom se vzájemně shodli. Tohle se vleče přinejmenším už od 15. století. Tuto svou vlastnost si neseme celými svými dějinami a jen díky paměti můžeme být schopni uvědomit si, proč jsme dnes tam, kde jsme. Bez znalosti historie a textů, které v minulosti vznikaly, by to bylo velmi obtížné, ne-li nemožné. Ale nejen to. Paměť slouží i k pochopení toho, co bude zítra. Nejde tedy vůbec o zahledění do minulosti či jakýsi romanticko-nostalgičtý vztah k ní.

Nicméně elektronické nosiče knihy nahrazují, ať chceme, nebo nechceme. Knihoven s e-knihami stále přibývá, přičemž důvod je zcela prostý: Problémy se skladováním knih klasického formátu. Jak vnímáte třeba to, že velké světové knihovny svůj fond digitalizují a knih se posléze zbavují?

Bojím se, že to nedopadne dobře. Že se to celé zhroutí a ta data pak budou nenávratně pryč. Zdaleka ovšem nejen ta data. Velmi rád bych se mýlil.

Vezmeme to ještě z jiné stránky: Sociolog Jan Keller na základě své zkušenosti se studenty tvrdí (viz *Tvar* č. 20/2010), že „až na výjimky dnes mladí lidé prakticky nečtou. Někteří z nich se na internetu chlubí, že do svých dvaceti let nepřčetli jedinou knihu.“ Takže – pro koho vlastně budou mít knihy do budoucna smysl?

Pro ty, kteří nebudou chtít žít bez paměti a bloudit po zemi jako náměsíčníci. Václav Černý kdysi užil hezké sousloví *lidští brabenci* – knihy tedy budou mít smysl pro ty, kteří nebudou chtít být takovými lidskými brabenci.

V knize *Torst. Dvacet let nakladatelství, která vyšla loni, jste si povzdechl, že ač bylo po roce 1989 vydáno z období od Mnichova po Listopad mnoho děl, která dříve vyjít nemohla, náš kulturní dluh jsme ještě ani zdaleka nesplatili. Opravdu?*

Ano. U mnoha autorů se to však našťástí týká už pouze jednotlivých svazků. Existují ale celá obsáhlá díla čítající tisíce stran, jejichž vydání už se patrně já nedožiji. Jen

namátkou: obsáhlé deníkové dílo Egona Bondyho, čítající desítky sešitů; obrovské teoretické, teatrologické a uměnovědné dílo Vratislava Effenbergera; více než dvacet šest svazků *Bilance* z pera Františka Kautmana; rozsáhlé esejistické dílo Jana Vladislava; tisíce stran myšlenkových deníků Ladislava Hejdánka a další a další. Když vidím, jakým pomalým tempem jde ediční příprava, jak je to všechno složité, tak se obávám, že k vydání těchto děl v úplnosti možná nedojde vůbec nikdy. Co mne však těší, v poslední době vychází v nakladatelství *Triáda* dílo Josefa Čapka, na němž se ukazuje, že i když je jeho autor všeobecně znám a má ve čtenářském povědomí své pevné místo, jeho dílo teď jako by prožívalo své znovuzrození. Podobné to bylo, když jsme v *Torstu* před časem vydali publicistiku Richarda Weinerja nebo když nedávno v nakladatelství *Akropolis* vyšla publicistika Jaroslava Seiferta z třicátých let minulého století. Básníkem, k němuž cítím velký dluh, je František Daniel Merth, řada jeho básní vyšla pouze v autorských tiscích, řada zůstala ve strojopisu. Je třeba jej znovu objevit. Takovéto „objevování“ autorů, kteří již jakoby patří do historie a mají svá slovníková hesla, považují za důležité. Vydá-li se kompletní dílo, najednou spatříte, jak úžasný je to celek a jak nově a objevně se nám jeví obraz autora, který jsme považovali za známý.

Jak dlouho edičně pracujete na takovém kompletu?

To se liší knížka od knížky, navíc zdaleka ne všechno dělám sám. Většinou jen zaskakuji tam, kde se nepodaří najít jiného editora. Spousta knih, zejména těch literárněvědných, vzniká řadu let, protože se do nich musí neustále něco dohledávat. Velmi důležitý pro mě bude příští rok, kdy vyjde soubor esejistiky Emanuela Frynty, která je nádherná. Bude to úplně první knižní vydání Fryntových esejů, na němž se jako pořadatel podílel Jiří Honzík a textologickou práci provedla Irena Kraitlová. Až Fryntovy eseje vyjdou, bude to práce více než desetiletá. Lidí, kteří jsou ochotni věnovat se několikaleté ediční přípravě, je z pochoptitelných důvodů málo. A pak – ne každý tu práci umí. Jsem velmi rád, že pokračuje vydávání děl již zmíněného Josefa Čapka, že v *Triádě* vyšel pěkný soubor kritik a glos Zbyňka Hejdy... Též je třeba zmínit knížku, jejíž osud je téměř čtvrtstoletý – korespondenci Bohuslava Reynka, na níž pracovali Jiří Šerých a Jaroslav Med. Ta měla v *Odeonu* vyjít už před listopadem 1989. Nyní již brzy vyjde v nakladatelství *Karolinum*.

Obrazky vystřižené z minulého věku živě se pohybují ulicemi města, cele vztažené k budoucnosti. Nic se neděje, je klid, aspoň napovrch, aspoň zdánlivě. Rozbíhavé a nepřátelské síly dosud drží pohromadě jako celek, vybíjejí se zatím pouze v malých výbojích, v permanentním střetání a jiskření, v drobných srážkách, posměšcích, pohledech očí, jitréní mysli.

Pražská skutečnost má několikero nářečí, každá věc několikero interpretací. Co má pro jednu obyvatelskou skupinu hodnotu téměř posvátnou, je ostatním lhostejné nebo proti mysli, co v jedněch vzbuzuje vážnost, druhým připadá nesmyslné. Protože však nejde jen o interpretace a postoje, nýbrž o konflikty energií navzájem protichůdných, vytváří kolážová Praha atmosféru zcela specifického pocitu *absurdity*.

Proč to všechno tak naléhavě zdůrazňujeme?

Nuže – nikoli jen pro Haška samého a proto, abychom položili rovnítko mezi historickou a sociologickou situací Prahy a jeho román. Jde nám o to totiž, že tato Praha byla společným domovem jak Jaroslava Haška, tak i mnohem ještě proslulejšího Franze Kafky. Pokusíme se v této kapitole nadhodit několik otázek, které mohou mít pro dílo obou autorů význam.

Franz Kafka a Jaroslav Hašek se narodili, jak jsme už podotkli na začátku, přesně téhož roku – 1883, a zemřeli stejně mladí, Hašek 3. ledna 1923, Kafka 3. června 1924. Podle dodatečně nalezených svědectví se dokonce i setkali nebo setkávali, a to v českém anar-

chistickém Klubu mladých. O nějaké skutečné známosti nebo sblížení lze ovšem stěží uvažovat. K něčemu takovému chyběly veškeré předpoklady.

Z hlediska biografie, přesněji co se týče sociologické situovanosti, způsobu života a temperamentu – měli k sobě oba tito krajané a vrstevníci nekonečně daleko. Nic tu není příznačnější než tento bezmála groteskní fakt: Kafka se ve svých denících zmiňuje o celé řadě veřejných místností, jež navštěvoval, Hašek jich v povídkách i v samotném *Švejku* jmenuje pravou záplavu – sotva byste našli mezi nimi jedinou místnost společnou, jediné totožné jméno. Je až neuvěřitelné, jak důsledně si to ti dva rozdělili, aby se nikde neocitli vedle sebe. Franz Kafka byl typický návštěvník kaváren a dobrých nočních podniků, Haškovým domovem byly hospody a krčmy ty nejlidovější a noční kavárny ty nejpodzřelější. A nejde jen o veřejné místnosti. Praha Kafka a Praha Haškova – to jsou na první pohled dvě zcela různá města. Kafka nikdy neopustil, přes všechnu nejlepší vůli, své dvojnásob izolované stanoviště německy mluvícího Žida, Hašek nazíral Prahu vždy a vždy z pohledu českého muže z ulice.

Pro tuto polární odlišnost, kterou by bylo možno rozvést do nejmenších podrobností, zdá se nemyslitelné uvažovat o čemkoli, co by se i jen sebemeně podobalo vzájemné spřízněnosti. A přece právě ona sociologická i povahová opozice napovídá cosi možná podnětného. Možnost totiž postavit literární tvorbu Kafku a Haškovu vedle sebe jako fenomény komplementární. Ti dva

prožili totéž kuriózní milieu současně, ale ze dvou protilehlých stran. Vytvořili v něm a zřejmě i z něho díla pronikavě nekonvenční. Pohnuli, každý svým způsobem a navzájem nepodobně, prozaickou poetikou na prahu tohoto století.

Všimněme si nejprve Kafkových a Haškových románových hrdinů.

Josef K. v *Procesu* i zeměměřič K. v *Zámku* objevují se, jak víme, na scéně osamocené a vytržené, beze zmínky o předchozím životě, hlavně však beze vztahu k němu a bez přirozené souvislosti s ním. Velká jejich osamělost v obklopujícím je světě je způsobena nesrozumitelností zákona, jímž se tento svět spravuje. Stejně dobře můžeme říci – nesouměřitelností jejich vlastních představ a přání s tím, co zřejmě ovládá velký plán okolního světa. Věci mají očividně jiný řád a jiné významy, než jsou ty hrdinům přirozené a pochopitelné.

Haškův Švejk se zdá pravým opakem velkých „odcizenců“ a osamělých Kafkových. Je to zřejmě ve všem typický „domorodec“, je důvěrně obeznán s celým životem a se všemi nástrahami prostředí. S kdekým se dokáže na potkání domluvit, žádnou hospodu neminul, aniž by v ní pil, jeho řeč je samé „u nás na rohu“, „u našeho pluku“, „u nás v Nuslích“. A hlavně ovšem v každé situaci, která se mu naskytne, je rázem dokonale „doma“. Ano, je tomu skutečně přesně tak. Jenomže právě tímto se Josef Švejk oněm věčně překvapovaným a věčně cizím hrdinům Kafkovým nápadně podobá. Švejk je všude doma, to jest musí umět být doma

všude právě proto, že je – *bez domova*. Jak tragicky vynucená schopnost! Jaký paradox! Když po návratu z vězení vyhazuje barového vrátného a jeho slečnu ze své postele, hájí si příští dobrý voják ne víc než jen svůj dočasný podnájemnický pelech, své místo pro přespaní ve světě, v němž je vykořeněným bezdomovcem, ve světě, jehož zákon je mu cizí a skutečně potřebě a touze jeho života nepřátelský. A jak děj románu pokračuje, ocitá se Haškův osamělec v situaci odcizenosti extrémní, v nesrozumitelné mašinerii války, fungující v kolosální dimenzi absurdity smrtelné. Je pravda, že Švejk si nestěžuje, usmívá se široce a přijímá věci, jak jsou. Ví, jak zní podmínka jeho záchrany.

Řekli jsme, že Praha na rozhraní století byla kolážové město. Výjevy vytržené z odlišných a navzájem antagonistických kontextů se v ní setkávaly a střetaly, groteskně se tu prolínaly scény, uváděné v pohyb jednak přirozenými požadavky nastupující *moderní doby*, jednak setrvačnými nebo uměle konzervovanými *mýty*. Tento fakt můžeme zřejmě jak pro dílo Haškovo, tak i pro tvorbu Franze Kafky považovat za mimořádně pozoruhodný. Mýty a pseudomýty, suplující v tolikerém ohledu objektivní zákon a řád, mýty přežitě, nesrozumitelné, nepřijatelné, a přece v instancích a zvyklostech, v nařízeních a předsudcích stále ještě působící, zcela nepochybně ovlivnily oba pražské autory.

Úryvek z rozsáhlého eseje Hašek, který je součástí knihy Emanuel Frynta: *Eseje, jenž vyjde v nakladatelství Torst v roce 2013.*

V Banátu

foto Ivo Fík Dokoupil

banátských vesnic jezdil už za komunismu, kdy byl pohyb turistů v pohraniční oblasti s tehdejší Jugoslávií téměř vyloučen a šlo o dosti riskantní podnik; Jaroslav Svoboda byl velký znalec historie oblasti i tamních zvyklostí. Před svým příchodem do Banátu – do Eibenthalu a Gerníku – působil jako dobrovolník na Pedagogickém lyceu v Nadlaku při hranicích Rumunska s Maďarskem. Je autorem mnoha publikací a sborníků o historii Banátu, z jeho kultivovaného pedagogického působení na Gerníku vzešla sbírka dětských statí dokumentujících folklor a jazyk krajanů. Jeho text je použit také jako informační materiál na webových stránkách MZV ČR.

Všestrannost a oddanost pedagogickému poslání osvědčil také náš současník Petr Skořepa, který jako vyslaný učitel působí na Sv. Heleně s malými přestávkami již přes deset let, několik let byl zároveň krajanským učitelem také v českých komunitách v srbské části Banátu. Helenská škola i místní knihovna pod jeho rukama výrazně vzkvetly. Podobně jako ostatní učitelé také on vydával a tvořil místní školní časopis, vyučoval výtvarnou výchovu, cizí jazyk a hru na hudební nástroje, věnoval se propagaci Banátu, podílel se na přípravě a orga-

nizaci jazykových olympiád, školních a kulturně-spoločenských akcí atd., to vše ovšem v nebývalé šíři a ve zrychleném pracovním tempu. Pořádal metodické pobyty kolegů v ČR, s nasazením i autoritou se zapojil do školského i spolkového dění v celém regionu. Zapojil se navíc výrazně do života místní komunity, stal se spolu se svou manželkou, helenskou rodačkou, její součástí. Pro detailní výčet jeho aktivit zde není místo, řekněme však alespoň, že nejvýznamnějším rysem jeho působení je preciznost a obětavost, s níž přistupuje ke všem úkolům, které si vzal za své. Po neblahém dvouletém přerušení se na Helenu opět vrací, ovšem namísto Srbska mu byla svěřena ještě vesnice Gerník, jelikož od roku 2010/2011 vysílá ČR do rumunského Banátu pouze dva namísto tří učitelů.

Krajané, jejichž životy jsou zásadně nábožensky založeny i organizovány, pocítují naléhavou potřebu kněze. Svého kněze mají nyní na Gerníku, který se navzdory své rumunské národnosti učí našemu obtížnému jazyku, v němž už dokonce káže. Opravdové štěstí potkalo obec Eibenthal, kde je farářem gernický rodák, arciděkan P. Václav Mašek. Tento muž je skutečnou morální, duchovní i intelektuální autoritou.

Svá kázání pronáší vytríbenou češtinou, a také v sakristii dbá na to, aby děti, které v hovoru často sklouzávají do rumunštiny, mluvily česky. Přes pokročilý věk pracuje svědomitě a neúnavně ve svém úřadu; jsa jedním z nich, svým farníkům opravdu rozumí a lne k nim pastýřskou láskou. Věnoval se sběru lidových písní, a zachoval tak pro nás více než 300 starých písňových textů, které roku 2008 vyšly knižně jako *Sbírka lidových písní Čechů v Banátě*. Za svůj přínos krajanům převzal roku 2002 z rukou tehdejšího ministra zahraničí ČR cenu *Gratias agit*. Jeho vztah k Čechům pěkně dokumentuje úryvek z rozhovoru, který poskytl Českému rozhlasu: „*Já jsem poprvé navštívil Československo v roce 1962, tehdy jsem měl dva roky teologie za sebou. A když jsem přijel na Hlavní nádraží a vystoupil, poprvé v životě jsem viděl český nápis. Tam stálo »bramborák« a já jsem se rozplakal. Protože po celý život jsem mimo knihy nikdy žádný český nápis neviděl.*“ (www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/laureati-ceny-gratias-agit)

Jak již bylo zmíněno, mnohokrát se v historii Čechů v Banátu prokázalo, že relativně uzavřené komunity potřebují ke svému zdárnému fungování a dobrému životu také osobnost, která by zodpovídala za vzdělání a výchovu mládeže, za povzbuzování spolkového života, za udržování a kultivování českého jazyka a zprostředkování české kultury i všech možných typů kontaktů se starou vlastí. V současnosti k tomu přistupuje také potřeba kompenzovat nedostatky v pohraničním rumunském školství i zdravotnictví (vzpomeňme na lékařská působení prvních učitelů), komunikovat s přílivem návštěvníků Banátu i aktivistů či organizací, kteří přijíždějí s nabídkou pomoci, být zkrátka spojkou a organizátorem v místě svého působení, a v neposlední řadě rovněž zprostředkovávat krajanům možnosti pracovního uplatnění. Tak působí ti poctivější a poučenější z učitelů, kteří se do Banátu dostanou. Poslední ze současných Čechů působících dlouhodobě v Banátu, kterého zde chci v této souvislosti jmenovat, je Ivo Fík Dokoupil, jenž již několik let pracuje pro organizaci *Člověk v tísni* jako koordinátor pro Banát. Jeden z mnoha projektů, jež

za dobu svého působení v Banátu uvedl do praxe, je projekt podpory šetrné turistiky, do jehož šíře spadá organizování turistických i oficiálních zájezdů, spolupráce s místními obyvateli, získávání či zprostředkování materiální pomoci pro školy i jednotlivce (kancelářské, výtvarné a sportovní potřeby, léky, protetiké a jiné zdravotní pomůcky a potřeby...), zprostředkování lektorských pobytů v banátských vesnicích, zprostředkování finanční i jiné podpory pro podnikání krajanů s agroturistikou spojené, pořádání přednášek a kulturních akcí. Vytvořil, provozuje a aktualizuje internetové stránky www.banat.cz, kde se pokouší soustředit dostupné informace o Banátu, je uznávaným fotografem, jehož práce je (a zůstane) cenným dílem dokumentárním i uměleckým. Tento znalec „českého“ Banátu a neústupný aktivista v současnosti bojuje s výstavbou větrných elektráren v bezprostředním okolí českých vesnic – více o tématu se lze dozvědět na výše citovaném webu.

Tento článek si nečiní nárok ani na úplnost výčtu osobností a organizací působících v Banátu, ani na detailní popis současné situace ve školství ve všech českých vesnicích. Chtěl jen poukázat na několik výrazných osobností, které působily a působí za hranicemi naší vlasti u krajanů, a lehce nastínit situaci v rumunském krajaněském školství v průběhu desetiletí. A chtěl též poukázat na skutečnost, že naši krajané v kopcích rumunského pohraničí si tuto pomoc ze staré vlasti přejí a potřebují, potřebují na oficiální úrovni vyslaného učitele a prostředníka, který je dlouhodobě „k ruce“ celé komunitě (zdůrazňuji: jeho působení se zdaleka neomezuje jen na práci ve školní třídě). České komunity v Banátu jsou přes veškeré změny, které prodělaly a prodělávají, ve své kompaktnosti, folklorní zachovalosti a ve vši své starosvětskosti významným duchovním dědictvím současnosti, jsou rodinným stříbrem našeho státu. Pomoc na výše popsaných rovinách tak již předem bohatě splácí a mohou se distancovat i od nyní tak moderního (leč, obávám se, zejména zde významuprostého) sousloví „paternalistický přístup“, jímž nyní bývá často charakterizována pomoc této oblasti.

knižní záchranná guerilla

ROZHOVOR S MARKEM TOMANEM

foto Rudolf Dobiáš

Marek Toman (1967) je autorem básnických sbírek, knih pro děti, překladů a románů. Jako editor připravil např. výběr z díla Jiřího Daniela, přeložil např. texty A. H. Hermannova či R. Kearneyho. Spíše než o titulech by se dalo mluvit o projektech, protože jeho knihy jsou stylově a tematicky rozrůzněné. Obvykle je doprovází nějaký příběh: objevování zapomenutého básníka z ortenovsko-bednářovské skupiny, neznámé paměti českého redaktora *The Financial Times*, propojení událostí 17. 11. 1989 s festivalem *Mighty Sounds...* Z knih pro děti je nejnovějším titulem *Můj Golem* (2009), který zkonkrétňuje a znejasňuje golemovskou legendu. Autorovým posledním vydaným textem je román *Frajer* (2012). S Tomanovým jménem jsou spojovány i knihy Pavla Torcha. M. Toman se žije úřednickou, ale fascinace knihami se ho drží stále, a to na mnohý způsob.

V minulém čísle referovala Svatava Antořová o tábořském knižním festivalu Tabook, v jejím textu figurovalo i tvé jméno. Jak se ti takhle akce líbila?

Tabook na mě od prvního momentu, to znamená už při komunikaci s organizátory, působil velice příjemně, jako akce prostá obvyklého svérázu literárního života – nikdo si tu neprosazoval své ego, nešlo o prestiž, ale o představení zajímavých knih a projektů. Potěšilo mě, že lidi stojící za Tabookem vnímají knížky a svět kolem nich podobně jako já...

Což znamená?

Knihy pro mě představují nejen texty, ale i fyzické objekty – fascinují mě, a tato fascinace je trvalá a týká se všech fází jejich existence. Zajímají mě už od chvíle, kdy vzniká a stále se přepracovává rukopis. Zajímá mě, jak se knihy vydávají a prodávají, i to, kde končí – čili celý ten kruh od zrození knihy až po její... nechci říct zánik, provádím totiž aktivní pokusy, jak knihy, které už se zanořily do zapomnění, vrátit do hry. Je to taková knižní záchranná guerilla... Když ke mně dorazí něčí pozůstalost o objemu několika kubických metrů, zaplavím tím celou domácnost, a jak to beru osobně, v popelnici skončí jen minimum naprosto obskurních publikací. Zato v mámině garáži se podél zdi táhne druhá, knižní stěna.

Knižní blešáky, pořádané v kavárně V lese, mají tedy dát knihám další šanci?

Kniha je zvláštní druh komodity, která v okamžiku koupě ztratí dvě třetiny ceny. Knižní blešák jsem uspořádal na základě zkušeností s antikvariáty, kde o staré knihy jakoby nestojí. Obeslal jsem své známé s výzvou, jestli nepotřebují prověřit knihovny – a ty knížky se dílem prodaly, dílem vyměnily. Já osobně si při těchto akcích pokaždé najdu knihy, které jsem si chtěl vždycky přečíst. Najednou se ukazuje, že každá kniha má svou specifickou „váhu“, stačí jim dát druhou šanci a dostat je k novým majitelům. Naposledy, v rámci pražského pouličního festivalu *Prožít město jinak*, se blešák konal venku, na ulici před café V lese – byla to úžasná podívaná, ulice

zaplavená knížkami, lidi se v nich hrabali... Taky mi jich pár prostě zmizelo, což beru jako nutnou daň za podařenou akci. Když tam nemají být nějaké bezpečnostní zábrany. A to nechci.

Ty se takto snažíš okupovat veřejný prostor nejen starými, ale i novými knihami.

Mým cílem je vytáhnout literaturu na veřejnost. Myslím, že na ní lpí, ještě z 19. století, názor, že by měla něčemu sloužit, hrát vzdělávací roli. Podle mě by měla lidi především bavit, probouzet v nich emoce, vyvolávat myšlenky. Z tohoto přesvědčení, a na principu *Do It Yourself*, postupně vykrystalizovaly knižní malotrhy – jako protiklad k veletrhům –, konající se pravidelně v pražském klubu Cross. Pořádám je bez bůhvíjaké logistiky, dost spontánně, až punkově. Další malotrhy se bude konat v neděli 25. listopadu, bude zaměřený na (nejen) dětskou literaturu, vystoupí tam Yellow Sisters a další kapely, děti si tam budou vyrábět netradiční hudební nástroje, bude se kreslit nekonečný komiks, kromě čtení bude i módní přehlídka.

S jakými reakcemi se setkáváš u návštěvníků Crossu? Nezaskočí je tvůj knižní stánek v hudebním klubu?

Cross je prostor, který se pozoruhodně obejde bez předsudků. Návštěvníci jsou dost otevření, takže jejich nejčastější reakcí je pozitivní překvapení a zájem. Asi nejkurioznější byla reakce jednoho už dost rozjařeného chlapíka: „To jsou tak krásné knihy, že si je ani nezasloužím!“ Baví mě, že je to taková první knižní linie. Moje aktivity ale nemíří proti zavedeným akcím, jako jsou například veletrhy, naopak tyhle dvě záležitosti se vhodně doplňují: knihy mají svou radiaci, a na veletržích to místy připomíná výlet do černobylské zóny, jejich záření je příliš silné... kdežto já pořádám takové lázně s radioaktivním pramenem.

Jak se knížky na tvých akcích prodávají?

Není to žádná sláva. Když k tomu ale člověk přistupuje tak, že žádná prodaná kniha = v pořádku, jedna a více prodaných knih =

úspěch, pak to jde. Náklady jsou minimální a většinou se vrátí. Odměnou je dobrý pocit, že se něco dělo, někde přišli lidi a že se třeba i domluvili na dalších akcích, to jsem pak naprosto spokojený. Takže je to něco mezi happeningem, teambuildingem a výletem s přáteli.

Ty sis nedávno vyzkoušel i roli vydavatele, když jsi v ad hoc vzniklém nakladatelství *Pěkný ptáček press* vydal výběr z tvorby svého kamaráda Mirka 6 Kroše.

Dlouhá léta jsem si byl jistý, že by něco z jeho básní, deníků a blogových zápisů mělo vyjít. Mirkovy texty považuju za přesvědčivou výpověď o výseku reality, který je „bez hlasu“. Je v nich okouzlení beatnickou svobodou spojené s poznáním, co člověka stojí, když chce autonomní život vést dlouhodobě. On sám se o vydání nesnažil, je to člověk s až přehnanou sebereflexí. Před nějakým časem mě oslovili jeho přátelé, o generaci o dvě mladší, že bychom se na knihu složili a vydali mu ji jako dárek k padesátinám. Předtím jsem si představoval spíš výběr z jeho textů, se kterým začnu obcházet nakladatelství. Najednou přede mnou ležela podstatně jednodušší a příjemnější možnost. Dali jsme se do toho – část textů jsme uloupili u Mirka doma. Něco v knihovně, něco z počítače. Bylo to jako v akčním filmu, kde se stahují soubory a na čele při tom stojí pot. Samozřejmě jsme uvažovali, jestli naše přátelství tohle ustojí. Je div, že se to podařilo utajit: Mirek do poslední chvíle nevěděl, že mu vyjde knížka. Přišel na křest a myslil si, že jde o normální literární čtení. Při redakčních poradách se probíraly i psychologické aspekty, měli jsme strach, aby to s ním nešlehlo. Při křtu stáli proto po jeho boku dva muži v bílých pláštích.

Bude vydavatelství PPP pokračovat v další činnosti?

Dovedu si představit spoustu textů, které by v budoucnu mohly vyjít. Sleduju například řadu blogů, na nichž mě zajímá, jak se autorům, alespoň některým, daří bez nějakého zvláštního dbání na formu objektivně pracovat s jazykem. Ty jejich texty mají nečekaný spád, jsou vtípné, zvláštním způsobem novátorské. Asi to spočívá v promíchání trivialit a podstatnějších sdělení.

Oni se nepovažují za literáty, popisují prostě jen svůj život, a přesto v těch textech něco literárního je – a to mě baví, nacházet a uvažovat, co by se s tím dalo dál dělat.

Ony ty plány ale hodně záleží na penězích: cílem není nasekat dluhy při jakési hypotetické službě vyšším cílům. Pokud se ale pohybujeme v řádu několika set výtisků, co se prodají při různých veřejných akcích, a navíc má autor dostatek známých a kamarádů, kteří by ho takto chtěli podpořit, pak by to mohlo fungovat...

Mluvíš o fascinaci knihou. Jaký vztah máš k její elektronické podobě, ke čtečkám?

Prozatím zdrženlivý, ale nechci v sobě pěstovat předsudky. Třeba je to budoucnost a vydávání knih skončí u elektronických formátů. Kromě nich půjde o příležitostné bibliofilské tisky s omezeným nákladem. Literaturu to nijak poškodit nemusí, vždyť před dvěma tisíci lety se taky psala jenom na svitky. Věřím v sílu textu.

Platí to i u tvých vlastních textů?

Jimi si nikdy nemůžu být jistý (protože z nich nedokážu „vyskočit“), ale snad ano. 16. prosince budu mít s Helenou Bönischovou vystoupení v Crossu s názvem *Magická slova* v židovské tradici. Já budu mluvit o úloze jazyka v golemovských legendách – kde slovo v určité míře provádí zázrak, z něčeho vytváří něco. Opru se při tom o svou knihu *Můj Golem*. Helena bude popisovat úlohu slova ve starověkých mystických textech, kde opakování určitých výrazů naznačovalo vzdálenost, kterou člověk musí urazit na mystické cestě. (Helena je autorka zajímavé knihy *Ma'ase Merkava* na tohle téma.) V obou případech jde o použití slov jako mocných energetických nástrojů. Nebude to suchařina ani duchařina, spíš průnik do neznámých koutů lidské zkušenosti, a budeme tam mít i spoustu zajímavého obrazového materiálu.

A jiným způsobem se pokouším o totéž při čteních z románem *Frajer*, kde spolupracuju s DJ Boldrikem. Neví, co budu číst, a má zareagovat vhodně nasazenou skladbou. Takhle se střídáme, cílem je text rozpo-
hybovat, dodat mu kouzlo muziky... Příště budeme vystupovat 21. listopadu na festivalu *Alternativa* v Unijazzu.

Připravil Michal Škrabal

INZERCE

Den
poezie

PŘESTUP

5.–19. 11. 2012

www.denpoezie.cz

polemická kniha

Kniha Hany Šmahelové je podle mého názoru vynikající prací založenou jak na promyšlené teoretické koncepci, tak na bohatém literárněhistorickém materiálu (v mnoha případech v dosavadním bádání opomíjeném nebo nedostatečně interpretovaném). To vše poskytuje odborníkovi i širší zainteresované veřejnosti možnost hlubšího poznání dané problematiky i četné podněty k přemýšlení.

Viktor Špaček, Jak na Nový rok; sádra, skořápky, svíčky (www.viktorspacek.cz)

Připomínky, které chci formulovat k autorčině koncepci, jsou založeny na odlišném teoretickém přístupu k základnímu pojetí dějin literatury a chtějí spíše podpořit otázku, zda různé „nové“ přístupy ke zkoumané problematice plně nahrazují přístupy starší a vysvětlují literární jevy komplexněji. Autorka pracuje s postmoderními pojmy z okruhu derridovské dekonstrukce, foucaultovské archeologie vědění nebo ricoeurovské hermeneutiky, jako je diskurz, paradigma, konstrukt, narace, předporozumění apod. Orientace na tyto pojmy však literární a historické bádání vůbec všeobecně zesubjektivizovala a zúžila jeho explikační dosah. Z pojetí a interpretace dějin tak zmizela představa objektivního a na dějinných činitelích do značné míry nezávislého procesu, který má znaky specifické zákonitosti. Z dějepisectví se tak v krajních případech stává „narace“, která je pak vydána napospas nejbizarnějším „příběhům“. Naštěstí to není případ autorky posuzované knihy. Její suverénní znalost empirického materiálu ji před subjektivní zvlášť do velké míry zachraňuje. „Moderní“ kategorie, s nimiž pracuje, však způsobují, že někdy podléhá poněkud plošnému, nediferencovanému a nekonfliktnímu pojetí některých fází národního obrození, o čemž bude ještě řeč.

V prvním oddílu recenzované knihy rozebírá autorka různé koncepční přístupy ke zkoumání historické látky, podává jejich kritiku opřenou o důmyslné argumenty a vysvětluje své pojetí, jež bude uplatňovat na předmět svého zkoumání. Její kritika je v mnoha případech velmi přesvědčivá a vystihuje slabiny rozebíraných koncepcí. Domnívám se však, že této kritice chybí jeden obecný předpoklad týkající se noetických principů podmiňujících společenského a dějinného poznání. Autorka správně konstataje, že subjekt, „který je jejich (tj. dějin) nevypočítatelným tvůrcem – a vždy také předpojatým interpretem“ (str. 42), neuplatňuje však tento poznatek do všech důsledků. Společenské (tedy i historické) poznání je podmíněné a ovlivněné dvěma činiteli, kterým se v podstatě nelze vyhnout, ale jejich působení je možné vědomým úsilím do jisté míry oslabit. První je světový názor poznávajícího subjektu, tedy zcela individuální postoj

daný výchovou, vzděláním a začleněním do společenských vazeb. Druhým činitelem je ideologie. Ideologie je soubor idejí, lhostejno, zda „objektivních“, „pravdivých“ poznatků nebo produktů „falešného vědomí“, zkrátka soubor idejí, které si vytváří společenská skupina, třída, stát nebo jakékoli jiné uskupení, jež vstupuje do hry mocenských zájmů a chce hrát určitou společenskou roli nebo je do ní vtazeno. V tomto smyslu se může každá idea stát součástí ideologie, neboť nejde v tomto případě o její poznávací rozměr, ale o funkci, kterou má v soutěži zájmů plnit. Například ideologickou funkci sehrál zdánlivě odtažitý pojem časomíry, který byl argumentem v boji o zrovnoprávnění české a o využití jejích komunikačních a estetických možností. (Autorka ostatně ukazuje na příslušném místě mnoho aspektů tohoto boje, i když právě ideologický explicitně nepojmenovává.)

Naproti tomu jako ideologickou označuje v úvodní části své práce koncepci, kterou se mělo řídit literárněhistorické bádání v době vlády komunistické strany. V tomto případě byl ideologický aspekt badatelské koncepce jen důrazně explicitně formulován, případně doprovázen skrytými nebo otevřenými mocenskými sankcemi při jeho nedodržení. Přesnějším označením této koncepce by byl termín „stalinistická“, pokud tím rozumíme soubor pouček opírajících se o politicky využitelné a zjednodušené pojetí marxistické nebo také pseudomarxistické teze. Ideologickou funkcí se tato koncepce v zásadě nelišila od té, kdy se od literatury požadovalo, aby sloužila Bohu, císaři a vlasti pod záštitou katolické církve. Domnívám se proto, že označení „ideologická“ je pro tuto koncepci nevhodné, protože toto adjektivum nevystihuje její specifickou a neodlišující ji od jiných koncepcí, které mají rovněž ideologickou funkci, byť ne tak otevřeně exponovanou (literatura má sloužit národu, pokroku, humanitě, estetickým potřebám apod.).

V úvodní části práce se autorka zabývá také kritikou strukturalistické koncepce literárněhistorického bádání. Tato kritika je v mnoha ohledech oprávněná. Přesto se domnívám, že přihlédneme-li k přínosu, kterým tuto koncepci obohatili čeští teo-

retici 60. let (zejm. R. Kalivoda, K. Chvatík, O. Sus), vznikla tak teorie, která je schopna pojmut literární jevy (a nejen ty) co nejkomplexněji s přihlédnutím jak k jejich objektivnímu pohybu v rámci dynamických, vnitřně rozporných struktur, tak v jejich vazbách na jiné společenské struktury a konečně i k literárnímu dílu samému a v jeho vztahu k původci díla. V takto pojetém koncepčním prostoru by pak našly uplatnění i dílčí analytické postupy, které prosazuje hermeneutika, podobně jako tomu bylo s využitím sémiotiky u Mukařovského ve 40. letech.

Velkou pozornost věnuje autorka rozboru tzv. obrozenského mýtu o „vzkříšení“ národa. Autorka v tom sice nepodléhá obecnému trendu české historiografie, která se v posledních desetiletích zabývá „demytizací“ českých dějin a nahrazuje při tom staré mýty mýty novými, sloužícími jen jiné ideologii. Jestliže chci v tomto směru vyslovit svou připomínku, týká se spíše zbytečného užívání tohoto pojmu. Autorka má jistě pravdu, když vytýká historikům typu Rybičky poněkud naivní představu, že národní obrození bylo dílem několika nadšenců, kteří „křísili“ národ z předsmrtné agonie. Ovšem již Palacký jako aktivní účastník tohoto procesu dobře znal evropské kořeny tohoto hnutí, především vliv Francouzské revoluce, ale přesto vysoce oceňoval individuální přínos jednotlivých českých osobností, bez jejichž přispění by obrození mělo zcela jiný průběh. Ostatně slova „obrození“ i „vzkříšení“ jsou metafory a jejich obsah musí naplnit konkrétní historické bádání. To také skutečně prokázalo, že tu nejde o žádný mýtus, ale o opravdové zpřítomnění a vzkříšení dávno zapomenutých, a tudíž umrtvených kulturních hodnot, jež postupně ožívaly ve vědomí české společnosti na přelomu 18. a 19. století. Myslím, že by tuto kontinuitu mezi českou kulturou 15.–16. století a dobou „obrození“ mohla autorka více zdůraznit, zvláště když sama ji zásadně nepopírá. Mohla by tak významně přispět do diskuse o této otázce, jež zdaleka není u konce. (Nejnověji mnoho důkazů pro souvislost obou období přináší kniha Zdeňka V. Davida *Realism, Tolerance and Liberalism in the Czech National Awakening*; Woodrow Wilson Center Press, Washington, D. C., 2010.)

Souhlasím s autorkou, když vysoko hodnotí Jungmannovu stať *O klasičnosti literatury a důležitosti její* z roku 1827, které si naše literární historie dosud příliš nevěnovala. Přestože se v ní Jungmann opírá o německou předlohu, akcenty, které klade nejen na literární, ale na kulturní tvorbu vůbec, vyjadřují jeho stanovisko a jsou ojedinelým programově teoretickým projevem ideového smýšlení první obrozenské generace. Je to bezvýhradná přihláška českých kulturních snah k novohumanistickému hnutí i s jeho nadnárodně formulovanými cíli. Jungmann, který byl jinak opatrný ve svých veřejných projevech, mluví zde maximálně otevřeně. Zdá se mi, že by proto vhodné připojit k hodnocení Jungmannovy stati ještě zmínku o **svobodných** poměrech, které Jungmann považuje za nejdůležitější podmínku pro vznik dokonalé klasické literatury a vzdělanosti vůbec. Myslím, že to byl ojedinelý takt veřejně proklamovaný požadavek svobody v celých předbřeznových Čechách a k tomu za nejužšího meternichovského režimu.

V řadě kapitol se autorka dotýká problematiky romantismu. Mluví o prvcích romantismu v osvícenství, o romantismu existenciálním, rozervaneckém, o romantismu biedermeierovském apod. Názory na romantismus jsou pestré a těžko se hledá nějaké jednotící měřítko. Domnívám se, že v úvahách o romantismu panuje základní pojmová nejasnost. Nerozlišuje se totiž mezi

Josef Zumr

romantismem jako určitým tvůrčím postupem, metodou literární a umělecké tvorby vůbec, a romantismem jako konkrétním uměleckým směrem vzniklým na přelomu 18. a 19. století. O romantismu (nebo o romantických rysech) v prvním slova smyslu, který klade důraz na individuální, subjektivní, hlavně citové prožitky, na sepětí člověka s přírodou, na ztvárnění iracionálních zážitků apod., můžeme mluvit v průběhu celých dějin literatury (a umění) od antiky až k dnešku nebo v našem případě v osvícenství. Například Rousseau ani Herder nejsou romantici nebo preromantici – termín preromantismus nepovažuji za šťastný –, jejich tvorba i světonázorové postoje se vejdou do osvícenského, klasicistního humanismu, jak se vyvinul zejména v 18. století (Byl odlišný od francouzského klasicismu 17. století s jeho přísnými normami zaměřenými na poezii a drama.) Naproti tomu romantismus jako literární (a umělecký) směr má svou vlastní filozofii, poetiku a ideologické funkce vymezující se proti dosavadnímu ideovému a estetickému kánonu humanistického (novohumanistického) klasicismu, a zároveň sám se vnitřně rozpadá až na konfliktně vyhocené postoje. Klasicismus a romantismus u nás vedle a proti sobě existují téměř po půl století a ještě v šedesátých letech zavádí Tyrš klasicistní estetiku do veřejného života. Autorka správně ukazuje na kontrapozici Erben a Máchy na existenci dvou proudů romantismu u nás. Myslím, že by bylo užitečné ještě podrobněji ukázat – jako tomu bylo v případě osvícenského klasicismu – širší souvislosti mezinárodního ukotvení obou romantických proudů, v případě erbenovského na jenskou romantiku a v případě máchovského na západoevropskou (Byron, Shelley, Heine) i východoevropskou (Mickiewicz, Lermontov) a také na „domácí“ (Lenau, Hartmann, Meissner, Kapper) romantiku. Dále kladu otázku, proč označovat tento směr charakteristikami jako „existenciální“, „rozervanecký“ apod. a nepoužít již osvědčeného, byť ne zcela přesného adjektiva „revoluční“ v duchu tradice české meziválečné avantgardy.

S terminologickou otázkou souvisí také označování české předbřeznové epochy termínem „biedermeier“. Ve shodě se zkušenými historiky (např. s F. Šmahelem) nepovažuji za oprávněné aplikovat pojmy z dějin umění (v tomto případě umění užitého) na charakteristiku dějinných období. V naší literární historii se už z toho stala móda a Vojtěch Jirátko, který tohoto označení před válkou jako první použil, asi netušil, kam až to povede. Určitě by asi nehledal prvky biedermeieru u Máchy. Autorka sice používá tento termín opatrně, ale přesto se mi zdá nepatřičné říkat, že Kollárova humanita a vize slovanské vzájemnosti „souzní“ s biedermeierovským pojetím vlastenectví a umění (str. 211). Kollárova humanita se přece formovala pod patronací Herdera a Friese a s vídeňským katolickým biedermeierem nemá nic společného. Chápe-li se tento termín univerzálně, pak zastírá vnitřní rozpory epochy a neumožňuje dobrat se specifickým jednotlivých kulturních a ideových jevů.

•••

Kniha Hany Šmahelové je v mnoha ohledech knihou polemickou. Polemizuje s řadou tradičních a nekriticky přejímaných názorů a usiluje v mnoha otázkách o nové pohledy na problematiku národního obrození. V každém případě je důležitou protiváhou tendencí, které se v posledních letech snaží toto významné období českých kulturních dějin všelijak podceňovat a ironizovat. Naše recenze s úsilím Hany Šmahelové plně sympatizuje a některé kritické připomínky chtějí toto úsilí jen podpořit.

O básních se toho dá říci poměrně dost, dokonce i ve škole. Jsme přesvědčeni, že zejména ve škole by se o básních povinně mluvit mělo, ovšem v žádném případě plytce či v nezajímavých frázích. Následující rubrika by se ráda stala cyklem komentářů, inspirativních v tomto směru nejen pro učitele. Poprosili jsme tři spolupracovníky *Tvaru*, kteří poezii nejen píšou či recenzují, ale snaží se jí také v rámci své profese zpřístupňovat studentům, aby postupně některé básně čítankového kánonu podle svého nejlepšího pedagogického svědomí interpretovali. Jejich naturel i přístup se samozřejmě liší, i proto budeme publikovat ke každému autorovi nejméně dva komentáře, zvědaví, zda a jak se budou jejich pohledy navzájem doplňovat či dokonce svářet. Po básních Emanuela Frynty, Jana Skácela, Charlese Baudelaira a Bohuslava Reynka se nyní pouštíme do Antonína Sovy – interpretují kritik a vysokoškolský pedagog Igor Fic a básník a středoškolský učitel Ondřej Macura. (Výběr básní, k nimž se interpreti vyjadřují, pořídil Jaroslav Vala v rámci projektu s názvem *Výzkum recepce poezie u pubescentních a adolescentních čtenářů*.)

Antonín Sova Jarní noc

*Snivý, jarní, vůni rozšlehaný dech...
Spí ta země jako ve snech.
V pyří květů, v záři hvězd.
Jak v pohádce to jest!*

*Břízy kývnou, zavzdychá si keř.
Modrá šeř
na oblázky padá v brod,
v bílé květy, v tůně vod.*

*Ač spí v temnu kolem zem,
teplá je svým jarním úsměvem.
Jak by přebolelou bolestí
zachvíval sen o štěstí.*

Igor Fic:

Ne náhodou je Sovovo dílo řazeno k impresionismu. Často se uvádí, že tento směr usiluje o zachycení okamžité nálady. Tak je tomu i v této básni. Odkazuje k spící zemi. Ale jak? Ta země, krajina, je přiblížena všemi vlastnostmi přirozeně náležejícími spící ženě. Země–žena. Sen a snivost, vůně a mírný dech, to vše zasazeno do malebně klidné a útěšně působící pohádkově jarní dekorace: květy a hvězdy atd., a to vše opět s výlučně lidským, na personifikaci založeným projevem. *Břízy kývnou, zavzdychá keř*. Toto vše

ale není samoúčelné, ten jediný okamžik je rámován celým rokem a v jeho cyklu probíhající časem, podstatný je odkaz na jarní dobu, znovuzrození, obnovu života člověka a přírody, odpočinek a klidný spánek po přestálé smrtelné nemoci (zima). K tomu krásně zvláště, za použití instrumentální vazby, odkazuje poslední dvojverší: *Jak by přebolelou bolestí / zachvíval sen o štěstí*. Zcela prostě a nenásilně je v závěru textu středem pozornosti už ne zem a její klidný spánek, ale prošlá bolest, jež ustoupila vzkrášenému životu.

Ondřej Macura:

Na začátku mi dovoluji bezpochyby banální konstatování, že Antonín Sova, zásadní osobnost české poezie přelomu 19. a 20. století, ve svých knihách skoro posedle vstřebával zcela různorodé podněty, které asi v dané době dávaly náplň pojmu „moderní duše“ – smyslovou rozjitrnost, psychologismus, kritičnost, trauma z „vyžilosti kultury“, nietzschovskou touhu po novém člověku, kapku té manželské psychologie à la Ibsen atd. Oproti Otokaru Březinovi, který je autorem básnického díla mnohem sevřenějšího, byť rozhodně ne prostého myšlenkového a formálního vývoje, je tak Sova různorodější nejen tematicky, stylově,

ale řekl bych i kvalitativně. Množství jeho básní je příliš časových na to, aby si i dnes zachovaly původní sílu; ostatně tento postřeh není nový a formuloval ho snad ještě za básnickova života F. X. Šalda.

Sova je podle mě nejsilnější ve svých subtilních, melancholických tónech, tam, kde není tak zřejmá ironie, revolta a touha tvořit Ideje. Nevěrohodný mi vždy připadal, když rozněhané účtoval se zkaženou dobou i s národním kolektivem, kterému byly cizí básnickovy neurčitě formulované, přesto jasné protiměšťácké ideály.

Jarní noc patří mezi básně prvního druhu. Je sice krátká, ale docela dobře v ní vystupuje autorova osobitost a schopnost evokovat atmosféru.

Sova – jak ukázal třeba v známé básni *Když ona přišla na můj sad* – uměl pracovat i s delším veršem, podílejícím se spolu s eufonií na monumentalitě a vážném slavnostním rázu. V *Jarní noci* naopak pracuje ve velké míře s básnickou zkratkou a rýmovaným, ale nepravidelným veršem, který dodává básni disharmoničnost a vzdaluje ji písňovosti hálkovské „přírodní“ lyriky. Náznaky eufonie v ní sice také můžeme vidět: je tu relativně vysoká frekvence dlouhých samohlásek, opakují se zde některé poeticky efektní souhlásky a hláskové skupiny (*ač spí v temnu kolem zem / teplá je svým jarním úsměvem*), které podtrhávají snivost či melancholičnost textu, ale proti nim zase disharmonicky vystupuje relativně vysoká frekvence sykavek, které spíše zneklidňují a kontrastují s pokojným spánkem jarní země (*spí ta země jako v snech... teplá je svým jarním úsměvem*. / *Jak by přebolelou bolestí zachvíval sen o štěstí*). To spolu s nepravidelným veršem může vyvolat dojem, jako kdyby poklidná a zemdlená harmonie spánku země byla spojena s přívalem jarní energie, která vše – nočně zklidněné – rozechvívá a nabíjí.

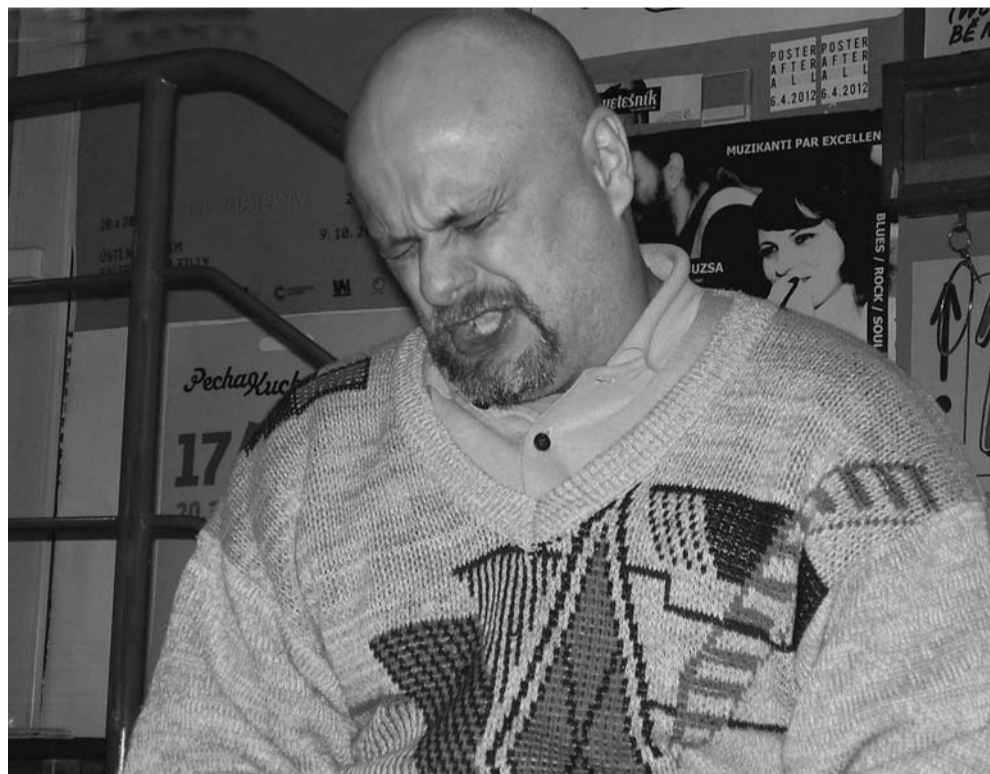
Nechci přeceňovat význam opakování stejných hlásek v básni, což ostatně, jak ukazují právě nyní, nemusí nutně nést estetickou hodnotu; nechci přeceňovat ani samotnou sémantiku hlásek – ale i tyto spekulativní podněty může učitel při práci s textem využít, aby žáky upozornil i na nejnižší roviny básnické řeči.

Samozřejmě lze jen souhlasit s Igorem Ficem, že příroda je v *Jarní noci* personifikována do podoby spící, omámené ženy, která v pohádkových kulisách jarní přírody ze sebe shazuje bolesti přestálé zimy; ženy omámené sama sebou. Mohla by nás napadnout určitá spojitost s pohanským motivem „země-matky“ (Mácha, Neumann), celkové vyznění básně (*vůni rozšlehaný dech, teplá je svým jarním úsměvem*) však vnáší do hry spíše atributy ženy coby milenkyně.

Ještě k souvislosti s impresionismem: zajímavé je, jak Sova navozuje rozechvěnost, nejasnost hmotných tvarů a zvýznamňuje roli barevných odstínů, které se samy jakoby stávají matérií (*modrá šeř / na oblázky padá v brod; spí v temnu kolem zem*). Povšimněte si také, že báseň nezačíná motivy hmotných přírodních jevů, ale hmatem ani okem nezachytitelným jarním dechem země, který je *vůni rozšlehaný*. Věcná přírodní realita se mění ve vonnou esenci; v posledním verši je skutečnost relativizována připodobněním k *pohádce*.

Pokud by učitel chtěl s žáky srovnávat *Jarní noc* s nějakou jinou básní, nabízí se Neumannovo *Jarní zvěstování z Knihy lesů, vod a strání*. Téma je podobné: u Neumanna se země pomalu probouzí ze zimy, u Sovy se zimní motiv objevuje jen v náznaku v předposledním verši básně. Nabízí se otázka, který text se bude zdát žákům působivější; Neumannova báseň je dost dlouhá, doslovná, nenechává prostor pro nedořečenost, Sovův text se svou zkratkovitostí a náznakovostí alespoň na mne působí tajuplněji, křehčeji.

LITERÁRNÍ ŽIVOT

Vlado Matuška

Anica Jenski

ZÁSKOK ANEB LITERÁRNÍ TRAVESTY SHOW 2

Když jsem do předminulého čísla *Tvaru* (17/2012, str. 13) psala sloupek se stejným názvem, netušila jsem, že se má nadsázka a fabulace zakrátko proměnit v žitou realitu. Ve stručnosti – sloupek byl o tom, jak mě organizátorka jistého literárně-hudebního festivalu požádala o záskok za básničku z programu pravděpodobně vypadnuvší, do níž jsem se měla co nejvíce stylizovat. V reálu to ale nakonec dopadlo tak, že původně vypadnuvší básnička přijela a své básně četla sama, zatímco já jsem zaskako-

vala za samotnou organizátorku. Ale pěkně po pořádku: Nejprve odtajníme, že se jednalo o ústecký festival *Antropotyátr*, vypadnuvší básničkou (a také autorkou několika úspěšných divadelních her) měla být Anica Jenski a onou organizátorkou byla Alice Prajzantová. Festival se konal jako každý podzim v experimentálním studiu Mumie ve dnech 17.–18. října 2012, přičemž o týden dříve (11. října) mu předcházel literární předvečer v Café Max, jehož hostem byl letovický autor Vlado Matuška. Musím přiznat, že Matuškův přednes mě doslova uchvátil. Ještě nikdy jsem neslyšela básníka, který by své milostné, místy silně erotické básně křičel,

jako by stál na barikádě a vyzýval své sou-druhy k boji. Nicméně – až sem dobrý, chce se říct. Literární travesty show ve smyslu, v jakém jsem o ní psala v onom sloupku, se začala naplňovat teprve v Mumii. To když bylo hned první den vyhlášeno, že jediným autorem, který vystoupí skutečně sám za sebe, bude Patrik Linhart. Ostatní z pozvaných literátů vystoupili v zastoupení: Janele z Liků (Tomáš Čada v. z.), Milan Šedivý (Ivo Harák v. z.), Jan Spěvák (Miloš Makovský v. z.) a Miroslav Fišmeister (Tomáš Čada v. z.). Že by nový trend? Ale kdepak, jen smůla zřetězených absencí vlivem viróz či rodinných důvodů, která se *Antropotyátru* lepila na paty

i další den – to když sami za sebe četli pouze Anica Jenski a Ivan Pasadena, jenž se zároveň s nadsázkou omluvil, že nebude číst za nikoho jiného. Improvizovaný záskok za výše již zmíněnou Alici Prajzantovou tak potkal mě, zatímco za Marii Bartůškovou a Žanetu Lichtenbergovou se už netravestovalo. Podobné, byť velmi milé, překvapení se vylouplo i v hudební části festivalu – to když na něm vystoupil „neplakátovaný“ britský hudebník Justin Lavash, který byl bez debat tím nejlepším, co letos *Antropotyátr* nabídl. A věřte mi, že byl opravdový a že za něj nikdo nezaskakoval.

Svatava Antošová

Prátelé, četli jste, jak se žije literátům v Rumunsku? Jak je cech básníků a spisovatelů schopný? Samozřejmě neznám tamní podmínky, ale z toho všeho na mě táhla beznaděj. Situace okolo per-

cepce poesie je u nich navlas stejná jako u nás, a to nemluví o apercepci (o jejímž slovném významu jsem před měsícem informoval). Z toho všeho plyne, že česká literární scéna zahyne na vlastní debilitu, neschopnost, a pokud nezahyne a přežijí jen ti nejvýkonnější, nebude to proto, že za nimi stály instituce, které v Rumunsku opravdu fungují. Ano, také pokyvuji hlavou, u nás to už ani nefungují. Zde je třeba se zarazit a označit původce této čarokrásné situace v rumunské literatuře. Možnost, kterou zde naznačím, vychází z toho, že triáda, ne-li pateriáda rumunských umělců udělala v uplynulém století hodně velký dojem v Paříži. A hnedle dva z nich byli fašisti, jeden dokonce příslušník Železné ligy archanděla Michaela. Jakoli nechápu souvislost mezi božím poslem a fašismem, navrhuji naši umělecké institucionalizované elitě, aby mne vyslala do města Paříže, kde bych co aktivní fašista rovněž dělal parádu a dále propagoval naši zemi, jež by pak v příštích letech mohla z této aktivity být. Už jen proto, že dnes všichni na Západě na Francii serou a hlavně anglicky se snaží ve svých románech domluvit, bude město nad Seinou za takového emisara rádo.

Až sem ke mně do slonovinové věže doléhají nářky českých básníků, které mohu shrnout do prosté věty *living in death*. Vím dobře, že nejde o dílo, ale o to, jak to své dílo přežít. Vynechám-li různé pokoutní nakladatele, otázka zní, dožijí-li se vydání své knihy, a pak-li nic, bude mě ženě a mým dětem poukázán drobný šek na přežití? Odpověď zní: konsoliduj dluhy! Cesta k tomu je prostá. Najdi mezi svými přáteli (ovšem inteligentního) punkera, který to zabalil a stal se finančním poradcem. Dotyčný punker, nyní finanční poradce, ti sjedná schůzku s bankovním konsolidátorem a pak se dějí věci.

„Kolega mě informoval, že berete i dvacet tisíc za knihu. A taky máte docela vysoké granty na tu literaturu. To by mohlo fungovat. Tak řekněme sto tisíc,“ říká konsolidátorka.

„Ano, loni vyšla ta Vídeň, to byly tři plyny a proud, a letos dvě tři zálohy,“ povídám. A pak jí najednou spadnul počítač, a že abych přišel za měsíc.

Každého z vás trápí problém bílého muže. Kdybych se narodil před sto lety, budu se

prát za práva černých autorů a budu obhajovat postoj čínských básníků k románu. Existujeme v poločase a uplyne pár let a rovněž bílé ženy uvidí věc arci jinak. Už jen proto, že jejich sémě bude vyžilé a nebudou v jináci. Nebylo nikdy lepší být negrem. Nebylo nikdy lepší být ženou. Ty čubky mají volební právo, antikoncepci, a říkám to s hrůzou v duši, ty mrchy neupalují jako čarodějnice.

Opravdu jsem někdy zlosyn. A rýpavě se ptám, proč se od žen čeká, že budou vyholené? Inu, ptal jsem se pár českých mačistů a zjistil jsem, že je jim to u prdele. A když teď řeknu, že vyholená kunda je dobrá, či špatná věc, zajistím si u Caitlin Moranové famózní one-woman show, v níž autorka nestydatě vtipným způsobem deklaruje veškeré nároky, jež na moderní ženu klade společnost. A také jsem si dal tu lehkou práci a ptal jsem se českých dívek, zda řeší jméno své kundy, jestli jim vadí, že maj kozy. A nikdy ani té nejbližší kamarádky jsem se neptal, kdy a zda vůbec bude mít dítě. Proč vůbec kurva tak dobré nakladatelství vydává takové píčoviny? Jsem totální fifan, ale nikdy bych nenutil dívku na botox. Ale pokud Caitlin Moranová má dar vtipu a dělá z holek kundy, je to okay. Nakladatel dokládá čtenářkou Lauren Laverneovou toto zjevení: „Už od osmnácti jsem chtěla být stejně cool jako Caitlin Moranová. Tahle kniha mi konečně ukázala, jak na to. Vtipně, moudře a nádherně čtení.“

Teď jsem použil slova, která jsou snad v rozporu s tím, co jsem citoval. Čtení je to zajímavější, nicméně pochybuju, že bychom, matka mého syna Mgr. Eva Klášterková a já Ing. Patrik Linhart, dovolili, aby náš syn žil v tak zruďné společnosti.

Nyní je čas na bizardo, nyní je čas na pitominy a blbnutí. A tu k blbnutí jsem si považoval festival ústecké poesie. A také jak jinak, když Ivo Harák čte Milana Šedivého a pořadatelé festivalu ve městě Ústí nad Labem čtou nepřítomného básníka Fišmeistera, a nemocnou slečnu z Liků. Miloš Makovský se ukazuje jako člověk nezasažený bleskem a předvede, že na férovku umí číst. V této hospodě se opravdu čte, jsem jediný autor, který přišel. Čtu a vím, že nejsem ústecká první liga, čtu a vím, že tohle bude lidi bavit. Čtu a jsem teplíčká první liga a je mi tak trapně. ZA TO, ŽE TO MUSÍM PROŽÍT.

Uvažoval jsem nad tím, zda mohu pomoci děčínským básníkům. Možná znám ty nejhorší. Šimon Fridrich má v páce *Čtyřlístek*, Tomáš Řezníček se bojí lelka. Básník Josef Straka sice není z Děčína, ale je připosraný až za ušima. A básník Kalif snad i proti své vůli udělá tohle: www.h-aluze.cz/2011/03/30/j-h-kalif-povidky

Už jste se někdy posrali strachy? A to jen proto, že vám není jasné morální poslání nebo prostě jen úděl a cíl románové postavy? SKINHEAD sígr na Hlaváku v Praze se mě zeptal na férovku: „Jak to de, Malfoyi?“ Četl jsem v těch knížkách, ale nevím, jak skini vnímají negu postavy. Vzhledem k tomu, že tu jsem, je jisté, že Lucius Malfoy je u skinů patrně sympatický rošťák.

Sotva jsme Slováky vytáhly z bryndy s Uhry a naučili je staročesky vulgo po slovensky, už nám zase sexuji s Amiky a hovorí po americky. Chválím Čechy a zejména jejich instituce, že se tomuto trendu vyhýbají, seč mohou. Především museum v Hradci Králové, které připravilo výstavu s názvem PRAVĚK JE KŮŮL! Škoda, že na plakáty nepřipsali *Pojďtež, dítě, ke mně, učiti vás budu bázni Boží*. A je jasné, moc se omlouvám, že toto úsloví užívám potřetí.

Písmo změnit můžu, ale to, že nikdo nečeká španělskou inkvizici, je chyba! Lidstvo tak rychle zapomíná na legraci! Je potřeba varovat před nebezpečím! Příště bych se chtěl věnovat prevenci před vikingskými nájezdy – člověk nikdy neví... A co teprve Avari a proradní Mongolové! Opatrnosti není nikdy nazbyt!

Pořád si stěžuju, mám řeči plné blech. Bylo lehké přeložit ten text: Joy Division, *Shadowplay*:

Ve středu města, kde se všechny ulice setkávají, čekám tě, v hlubinách oceánu, kde se všechny naděje potápějí, hledám tě...

Uvažoval jsem nad slovem *tebe*, ale to jsem poslal do prdele.

A ještě na závěr Caitlin Moranová vyhrála v posledních třech letech několik významných novinářských cen a v Británii je ceněna především co vynikající autorka sloupků. Zde především s nadsázkou glosuje spíše osobnosti typu Lady Gaga než Simone de Beauvoir. To je však jedna z nepodstatných výtek. Neboť tato mladá žena s naprostou grácií snímá feministické harcířky. Pokud se necháte unést její duchaplností, poznáte, že v jejích očích jsou ženy tupé píci a muži jsou ti, kteří vládnou (chudáci). Kdybych byl, za koho jsem pokládán, čili za rošťáka, jenž se snaží český dětský feminismus poslat do análu, tak vám to, ženský, neřeknu.

Nabízela jsem časopisu *Host* vynikající rubriku *Pivař vinař*. Byla to prostá lidská reakce na vinařské kydy Bogdana Trojaka, kterým jsem pranic nerozuměl. Poetické blábolení o víně, tak to řeknu. Náhle jsem však – a to nyní – vypěstoval a slil dobré červené víno. Náhle mě napadají desítky poetických slov, jak bych své víno popsal. A teď mi ta slova, jimiž opsal Bogdan Trojak to či ono víno, nepřijdou tak stupidně nafrněná. Hledám ve starších číslech *Hosta* a nenacházím slovo *cukr*.

Mám malou fotogalerii přátel a oblíbenců. V jejím středu je Radek Fridrich. Je tam proto, že čumí jako žába z kefiru, kolem jsou rozestaveni Klíma, Depp, Sonneschein, Belmondo a Lovcraft. A tu si člověk uvědomí tohle: *Living in death*.

Patrik Linhart

K ČEMU JSOU VÁM VŮBEC KNIHY?

Miroslav Vašina, elektrikář a milovník hvězd, planet a jiných kosmických jevů, obyvatel osady Janatov

Já knížky čtu buď nějaký přírodopisný, nebo si radši přečtu noviny. Hlavně o domácích zvířatech, chovatelský, nebo mám rád astro. O hvězdách a tak. Koukám, kolik je planet, nejen co jsme se učili ve škole, třeba jak vyřadili Pluto, když zjistili, že to není planeta. Co takhle čtu, tak vono je víc planet podobnejch Zemi, že jo. Sice to zní jako sci-fi, ne teda, že bych sledoval nějaký mimozemšťani, ale o tomhle si rád počtu. To čtu v knížkách, nebo si kupuju časopis *Astro*, tam je taky dost takovýchhle příběhů. Nebo čtu na internetu, teď nevím, kolik světelných roků odsud, ale je tam ta planeta podobná Zemi. Teda může to bejt pravda a nemusí, že jo. No a pak ty chovatelský, různý plemena psů, a co se mi dostane pod ruku, když nemám zrovna co dělat. Romány ale nečtu, to spíš noviny, tam se vždycky najde něco zajímavého, kór v dnešní politický situaci. To spíš literaturu faktu, třeba o druhý světový válce, to je takový téma, dá se říct, prostě vždycky si člověk může přečíst něco nového. Mám třeba knížku *Tajemství druhý světový války*, to se přiznám, že jsem jí ještě nedočel celou, ale zajímavá je. Naposledy jsem ale držel knížku dva roky zpátky. Jelikož jsem elektrikář, tak jsem se učil novou vyhlášku 50 na zkoušky. Ani to nebylo moc zajímavý, něco tam teda bylo nového... Ale hlavně jsem se to na ty zkoušky musel naučit, že jo.

Kolik jste ochotný za knížku vysolit?

Copak, když to bude zajímavá knížka, tak do tý pětistovky. Ale že bych byl nějak náruživě čtenář, to vopravdu nejsem.

Připravil a fotografoval Dalibor Demel

INZERCE

Zveme Vás na seminář sdružení SOK (www.sok.bz), konaný s podporou nadace Rosa Luxemburg Stiftung

Vyhlásit konec postmodernímu umění (Badiou: Manifest afirmacionismu)

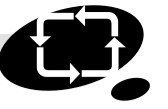
Michael Hauser | Jakub Stejskal | Petr Rezek

22. 11. 2012 od 18:00 v prostorách Českého svazu vědeckotechnických společností (Novotného lávka 5, Praha 1)

vladimír macura: kalendárium (fragmenty) 6

15. listopadu

1825: se Palacký urazí kvůli nevšímavosti sester Měchurových.
 1836: se osm Máchových přátel – mj. Rieger, Pichl, Strobach, Trojanové – zaváže věrnosti Máchovu odkazu a k podpoře jeho rodiny.
 1845: se Zapovi stěhují do Staré poštovské ulice a najímají nové služby.
 1848: Tomkovi z Hradce přes Náchod do Police.
 1851: pražský vojenský velitel Clam-Gallas píse ministru války o provokacích při jednání Havlíčkova případu, nedoporučuje Havlíčka soudit v německých okresech.
 1853: Barák umírá v bytě své domácí, vdovy V.
 1855: Josef Němec vyloučen z finanční stráže a degradován, je mu určen plat 700 zl. a služba v některé neslovanské zemi, případně penzionování.
 1862: otevřeno Prozatímní divadlo.
 1865: Tyrš potkává nad Karlovým nám. Novotného běžícího do lékárny pro léky Fügnerovi, připojí se k němu a dovídá se, že je konec. Zastaví v sále cvičení a navštíví nemocného, který již nevnímá, vzápětí Fügner umírá na otravu krve.
 1867: liberálnější nový spolkový a shromažďovací zákon v Rakousku.
 1869: zažádáno o povolení k veřejné sbírce pro Žižkův pomník.
 15.–16. 11. 1875: konány volby v obou nových částech Vinohrad.

16. listopadu

1810: se narodil na Újezdě č. p. 400/III K. H. Mácha.
 1819: Purkyně se uchází o Montyonovu cenu
 1824: Palacký končí svá bádání v Jindřichově Hradci.
 1841: Tyl údajně touží z Prahy a dostal psaní, které „na jednom místě všecku mou naději zničilo“, ale věří v příležitost jinde.
 1842: Prejs se vrátil z Varšavy do Petrohradu.
 1843: Amerling si stěžuje na bolest očí a krátkým vzkazem žádá Antonii o zaslání Hroboňova vyznání.
 1844: zemřela vdova po prof. Němečkovi, 45 let (rodem Němka, ale vlastněla spolu s dcerami), zemřela na Strakovce za Bruskou branou.
 1848: Dr. Jan Špot začal přednášet přírodní léčitelství.
 1848: obnoven Studentský výbor, předsedou opět zvolen E. Brůna, 1. místopředsedou K. Sladkovský, 2. místopředsedou Bradka, tajemníky Kleinert, Hlávka a J. Lambl.
 1848: právníci podali ke svému děkanátu žádost za uznání českých přednášek jako řádných.
 1848: zemřel vláseňkář Wesemann.
 1850: Thun neschvaluje v listu Čelakovskému některé texty Čelakovského čítanky – jeho vlastní báseň *Odrodilec*, *Píseň májovou* od J. J. Marka (která mu připadá nevhodná pro děti) a anonymní článek *Národové uherští*. Zakazuje knihu pro Uhry a příště si vyhrazuje kontrolu již v rukopise.
 1854: Jan Neruda pod pseudonymem Janko Hovora otiskuje v *Lumíru* ukázky ze *Hřbitovních písní*.
 1866: se v *Neue Freie Presse* objeví Clam-Gallasův výklad příčin porážky – přetiskující soukromý Clam-Gallasův pamětní list přátelům.
 1870: do Brodu dorazí od Braunera nový nábytek, Brauner už na Z. Havlíčkovou není prý hrubý.
 1872: Neruda začíná tisknout *Trhany* v *Národních listech*.

17. listopadu

1836: u sv. Ignáce rekvíem za Máchu, celeb-roval Josef Wagenknecht, studenti, profesori práv, Jungmann.
 1843: hovoří Rajska s Amerlingem o Hroboňovi, Amerling Hroboňovi vytýká fantastič-

nost, nestálost, slovacismus, jinou víru. Rajska prosí, aby Hroboň zabezpečil v Praze a slibuje, že neopustí vlast, dokud nesplní úkol. Amerling ji viní z chystané zrady Budče, ctí v Hroboňovi básníka, ale varuje před jeho idealismem.
 1848: česká přednáška o fyziologii na univerzitě v Praze, přednáší prof. Kuřák.
 1848: Tomek s tchánem Dánou do Broumova, obědvají v klášteře, odpoledne a na noc v Martinkovicích u P. Basilia.
 (?)1853: Palacký má audienci u Bacha ve Vídni.
 1854: Němcová píše Fričovi o honorář.
 1859: Fügner zvolen předsedou těsnopisného spolku.
 1860: Němcová přišla k Halánkům pro rum.
 1863: J. V. Frič se sejde v Paříži s Bakuninem, který předpokládá na jaře v Rakousku válku.
 1866: Havlíčková svěřila Kheilovi, že dnes už čtyřikrát plakala.

18. listopadu

1838: Císařská komora povoluje Sacherovi von Kronenthal užívat i jméno tchána Masoch.
 1841: v *Květech* vychází Slovančina *Má vlast* a Tyl téhož dne jí oznamuje, že cenzura do její básně zasáhla, totiž Šafařík škrtnl verš „Hrad sesul se, jen hora zbyla nám“ bez návrhu změny. Tyl musel provést ještě v den vydání opravu (na konci básně čteme „Z té hory vycházelo blaho nám“), Tyl oznamuje, že její delší báseň *Obětování* pro almanach České besedy (1842) je již v cenzuře.
 1842: dětská slavnost v Roudnici na počest knížete Ferdinanda z Lobkovic.
 1843: do Prahy přijel P. Bohuň studovat na Akademii.
 1844: Němečková pohřbena u sv. Matěje nad Šárkou (zplývaly se dva kvartety Jelenovy).
 1844: zemřel malíř Mach (70 let).
 1856: nastupuje Němec cestu vlakem do Běláku, kde jmenován oficiálně hl. celního úřadu, policie podává o jeho odjezdu zprávu do Vídně, kde se má dva dny zdržet, i do Běláku, aby i tam byl strážěn.
 1862: zahájeny české hry v Prozatímním divadle.
 1883: Národní divadlo po požáru znovu otevřeno. Ten den měl Barák pohřeb.

19. listopadu

1856: je Josef Němec ve 3.00 ráno v Brně, dospívá se v hostinci, před 9.00 je v klášteře, ale Klácela tam nezastihne, ani Hansmanna. Marie Hansmannová pro něho pošle, a když se po 11.00 objeví, jdou navštívit Klácela. Klácel nepozve Němce na oběd, ale on je stejně již pozván na oběd k Hansmannům. Odpoledne jde na nádraží objednat jízdenky na zítřek. Helcelet doma není a neobjeví se, ani když mu Klácel vzkáže, aby se večer objevil. Němec Helceletovi nechá vyřídit, že jim Němcová příště „nasere“ za takový pakatel honoráře. Klácel je nepohostí, jeho vdovička ho prý vycucává.
 1882: přednáška Terézy Novákové o Karolině Světlé v Litomyšli ve Spolku paní a dívek.

20. listopadu

1837: továrník pan z Vilhartic krachuje, ale Haisovi přece ještě zařídí vydání výučního listu.
 1841: na Kováni se konala svatba Vinařického sestry Aloisie – brala si vlasteneckého rolníka Krouského, Frič a Staněk byli přítomni. (Cestu na Kován zapisuje dr. Frič v účtech do dnů 21.–23. 11. 1841.)
 1844: Beseda studentská organizována Fingerhutem-Náprstkem, účastnil se jí i Tomek.
 1844: J. V. Frič je s mladým Šafaříkem u Tomka, který Friče verbuje pro historii. Frič je uražen: proč „veteráni“ nechápou, že národ potřebuje především básníka.
 1844: podána žádost k c. k. vládě zemské, v roce 1845 pak k arcivévodovi Štěpánovi o povolení Měšťanské besedy.

1845: povolena dvorským dekretem Janu Špottovi (Karel nepodpisován) přírodnická nemocnice (981, II).
 1847: v sobotu se sešla „generální schůze“ Českého národního muzea (v 11.00 v domě muzea na Kolovratské třídě), jednání Havlíček věnoval ironickou báseň (*První jenerální schůzka Českého národního muzeum 1847*) Kolem 20. 11. 1847: byl ve Vratislavi Lev Thun s chotí cestou do Lvova.
 1848: Tomek jede do Hradce.
 1850: Purkyně jmenován členem Royal Society v Londýně.
 1851: Mecseyry zasílá úvahu Sacher-Masocha o nesmyslnosti pokusů porazit Havlíčka justici – každé jeho vítězství před porotním soudem zvyšuje jeho popularitu A. Bachovi.
 1856: odjel ve 3.00 Němec do Vídně, po osmé je tam. Němec až do oběda dospívá U Bílého koně v Leopoldově. Tetu, sestru Jana Pankla Kateřinu provd. Beyerovou, zastihne na smrt nemocnou. Navštíví pana Neuvalla, jenž mu domlouvá, aby zcela nechal politiky, pak sekčního šéfa Hocka, jenž mu také domlouvá, aby zapomněl v Běláku, že je Slovák, a nevyplul slovanské slovo.
 asi 20. 11. 1859: v neděli se dával v Novoměstském divadle *Tartuffe* v překladu Němcové z němčiny.
 1868: podáno trestní oznámení na organizátory srpnového tábora na Blaníku a na redaktora *Národních novin* Josefa Kouta, který otiskl provolání vyzývající k účasti.
 1887: sjezd svobodomyšlné strany na Žofíně, kde dr. Jan Vašatý vyvolává incident.

21. listopadu

1829: Palacký oznamuje písemně Chotkovi výsledek encyklopedické porady a sděluje

mu jména spolupracovníků. Uvažuje se o šestičlenném slovníku.
 1838: Bodjanskij uvítán v Bratislavě, na jeho počest slavnostní zasedání Ústavu.
 1843: Amerling se vyznává v dopise z viny vůči Antonii, ale oznamuje jí, že „*Hlas národů jest hlas boží i hlas svědomí a ti hlasové nás oba již dávno spojili, a co Bůh spojil, to člověk nerozlučuj; Bohuslavo, i Vy nerozlučujte*“, „*jsem opuštěný pracovník na vinici Páně*“, stýská si a žádá ji, aby ve jménu Budče a „Slavitelství“ obnovila svou lásku k němu. „*Nepohrdejte mnou*“, naléhá a prohlašuje, že působením Marinky (tj. Vidimské) se „*neuslechtil*“. „*Já se chci šlechtiti*“, píše a nabízí jí manželství. Prosí, aby „i s Bohdanou a po Bohdaně“ netrhala jeho ideál.
 1844: Zemské prezidium nařizuje vypuštění pasáže o Husovi na str. 21 v rukopisu 4. dílu Palackého *Dějiny* (Erben a Tomek pověřeni zastupováním ve věci tisku).
 1846: zaskakuje Tomek v Měšťanské besedě narychlo přednáškou o Francouzích v Čechách 1741.
 1848: večer Tomek jede do Pardubic a odtud po železnici společně s poslancem Frostem.
 1851: Tyl zahajuje v Jindřichově Hradci svou divadelní pouť.
 1856: (Pá) teta Němcových ráno umřela, v neděli v 15.00 bude pohřeb, takže se Němec rozhodne zůstat.
 1857: Rieger prodal suchdolský statek panu Klugenovi za 65 000.
 1861: píše Němcová dopis V. Náprstkovi, píše ho ve třech verzích, ale nedokončí ho.
 1866: císař vyhlašuje amnestii (zastavuje to také vyšetřování bělské kauzy).
 1880: Neruda odmítá podruhé místo dramaturga Národního divadla.

INZERCE

LITERÁRNÍ POZDRAVY

23.–24. 11. 2012 malý festival autorských čtení

pátek 23. 11. 17:00 Galerie U Rytíře
Sárka Nemešová
Luděk Roubíček

pátek 23. 11. 19:30 Lidové sady-Terasa
Stanislav Komárek
Arnošt Goldflam

sobota 24. 11. 17:00 Experimentální studio
Setkání libereckých básníků
k 10. výročí Literárních pozdravů

sobota 24. 11. 19:30 Experimentální studio

Martin Stöhr
Petr Hruška
& Yveta Ellerová

Festival se koná za spolupořadatelství SRSPŠ při Gymnáziu F. X. Šaldy, podpory Podještědského knihkupectví a Statutárního města Liberec, ve spolupráci s občanským sdružením Cesty a Lidovými sady Liberec. Změna programu vyhrazena.

www.literamipozdravy.estranky.cz

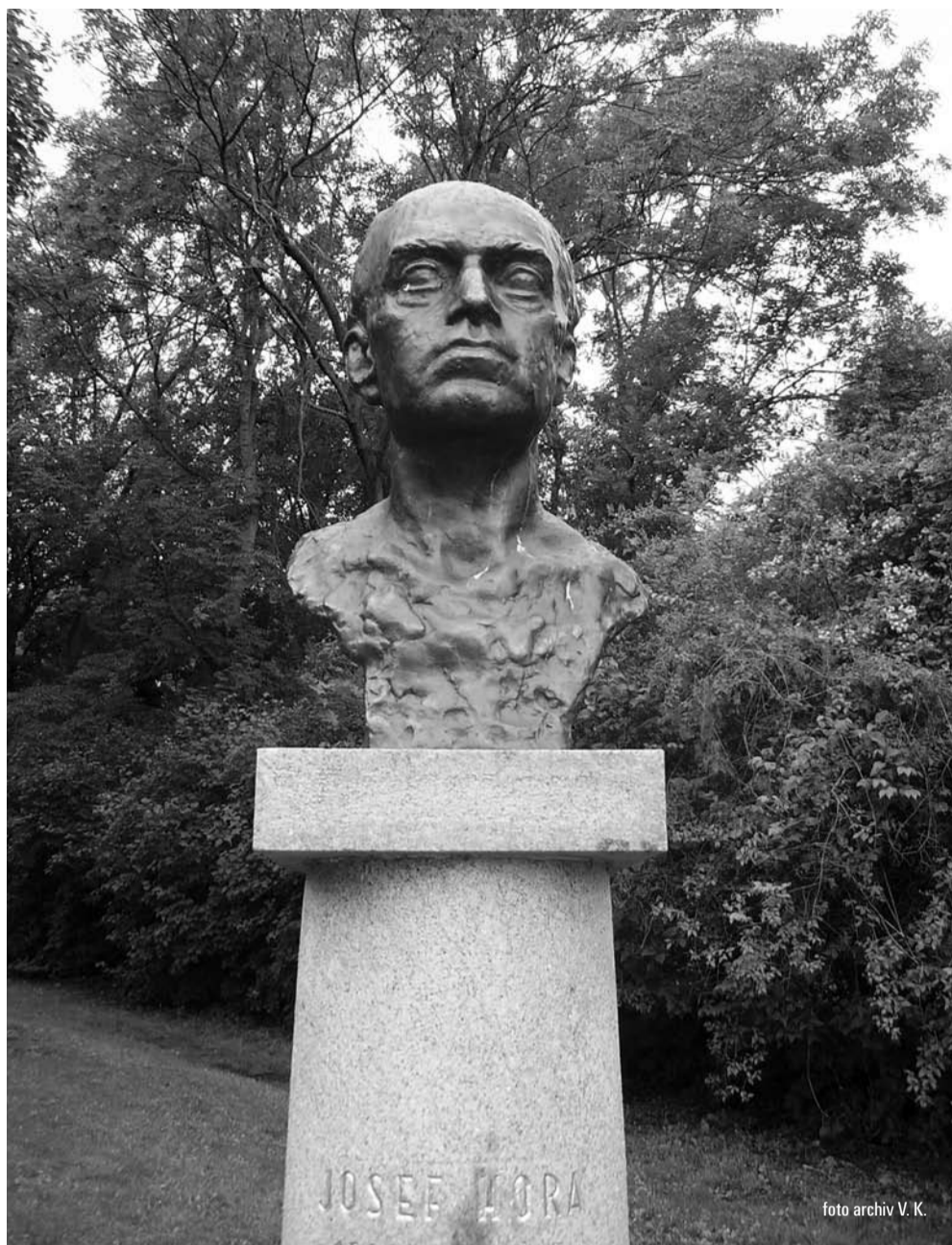
Za otisky básníka a překladatele **Josefa Hory** (1891–1945) se vydáme jak do našeho hlavního města, tak na Roudnicko, do jeho rodného kraje.

Narodil se ve vesnici Dobříň, kde si jeho díla dodnes považují a v jeho rodném statku, na jehož fasádě visí bronzová pamětní deska, lze navštívit spisovatelovu světničku, vybavenou osobními předměty a dobovými fotografiemi. Pamětní deska je rozvržena horizontálně. Na pravé straně se nachází básníková podobizna v profilu. Povšimněme si zajímavých detailů, které básníka nijak neidealizují – výrazný nos, brýle, povislý podbradek či účes v podobě tzv. přehazovačky. Básníkův límec je zdoben lipovou ratolestí, jež nás upomíná na jeho zásluhy coby in memoriam oceněného národního umělce. Na straně levé je pak umístěn nápis tohoto znění: „V tomto domě se narodil básník Josef Hora, národní umělec Československa, *8. VII. 1891 †21. VI. 1945.“

V nedaleké Roudnici nad Labem, kde Hora vystudoval gymnázium, nalezneme v blízkosti tohoto vzdělávacího zařízení po něm pojmenovaný park, jehož dominantu tvoří básníkův pomník. Skládá se z bysty a vysokého soklu v podobě sloupu. Bronzová podobizna, která není bohužel signována, představuje kvalitní sochařskou práci, prezentující Hory jako muže odhodlaného a zásadového. Plocha hrudníku je schválně ponechána bez detailu, jakoby rozpracována a nezahlazena. Dává tak vyniknout tváři portrétovaného.

Přímo pod Horovým pomníkem byl pak umístěn památník nedávné revitalizace parku, který informuje o sponzorech a vysazených rostlinách, čímž se tento objekt stal dvojpomníkem básníka a obnovy sadu. Návštěvníkům se odsud nabízí úchvatný výhled na Labe.

V roce 1910 se Hora definitivně usadil v Praze, kde žil až do smrti. Na domě v Jindřišské ulici číslo 5, který obýval, se nachází bronzová deska, jejímž autorem je akademický sochař a restaurátor J. Turský. Deska byla slavnostně odhalena roku 1963. Tento pomník pojal autor, na rozdíl od toho prvně zmíněného, přísně vertikálně. Podobiznu, tvořící horní část desky, umístil sochař do kruhové zapoukliny. Taktéž zde nalézáme detailní zpracování výrazného nosu i stejný účes. Profilová podobizna však již není dekorována žádným atributem ani jiným zdobným prvkem. Literátovi byl ponechán pouze civilní oblek. Pod medailo-

nem se nachází nápis: „Na paměť národního umělce, básníka Josefa Hory, který zde žil až do své smrti v roce 1945.“ Činžovní dům z období první republiky je zajímavý i pro

svou pozdně rondokubistickou fasádu zdobenou dvojicí alegorických soch průmyslu a obchodu.

Vladka Kuchtová

825 SLOV O POEZII

KLEMENT VÁCLAV LAKATOŠ: KAPITALISTICKÉ BÁSNĚ. PETR ŠTENGL, PRAHA 2012

825

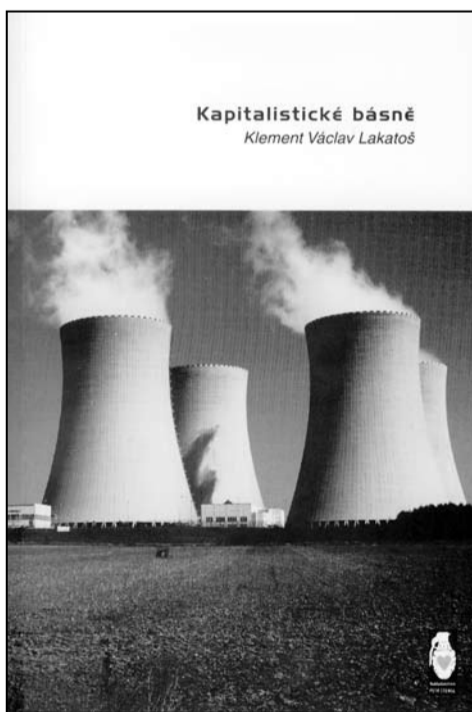
Rádi se chlubíme tím, že máme jako kmen Čechů výrazný smysl pro humor. V tom nám napomáhá konstantně zbytnělé adorování *Osudů dobrého vojáka Švejka*, které se v posledních více než dvaceti letech stává čím dál tím jasněji záležitostí starších čtenářů. O *Švejki* samotném vám sice bude schopný říct leckdo leccos, ale zejména když bude moci citovat z jeho neustále reprizované ekranizace. Ruku na srdce – když dnes vyslovíte jména jako jednorozčák Marek nebo šikovatel Vaněk, budou poněkud bez odezvy. My jako „smějící se bestie“ máme paradoxně s humorem problém a mnozí autoři považovaní veřejnou mínkou za humoristy jsou ve své podstatě dosti vlažní, vybíjejí se ve spotřební chlebařině, která má jen kousíček k pouhým neinvenčním popisům vyměšování. To platí asi nejvýrazněji v české politické satíře. Epigramy sršící *Dikobraz* blahé paměti podobně jako dávno zaniklé televizní a rozhlasové pořady, které „tepaly nepořádky“, jsou ukázkovým případem toho, jak se v našem prostředí nikdy neuchytila ani politická satira, ani politický kabaret. Na rozdíl od sousedních zemí jsme v této disciplíně na úrovni základní školy a úběžníkem veškerých pokusů o politickou satiru – zejména z posledních let – bývá komunální humor končící u zesměšnění fyziognomie kritizovaného. Fajn, knedlík je taky jídlo.

Naši současní angažovaní a ještě angažovanější básníci si tento humor osvojují po svém. Chtějí viditelně apelovat zejména na posluchačskou základnu, již přednášejí škytavě nosné verše nebo drobné povídky a pseudoanekdoty, které rozsekané do veršů vypadají jako básně. A kdo si troufne na protestsong, očekává ten nejvyšší rating! A když se do toho nacre ještě trochu poli-

tického, tj. absurdního světa, nemůže přece vzniknout nic menšího než – odezva. Ať vřelá, nebo odsuzující, hlavně že nějaká. Česká básnická politická satira, to je dnes jen taková *stand up comedy* čili pořady typu *Na stojáka*. Zahlaholí se heslo proti útlaku a kapitalismu, ale aby to nebylo tak suché a šlo to spolknout, dodá se ještě nějaká ta sprostárna nebo vyčtená dějinná souvislost. Dnešní *stand up poezie* má s angažovaností, protežovanou částí české literární obce, společné asi totéž, co mají společné třeba hemeroidy s *Biblí*.

Prostě a jednoduše – *stand up poezie* se veze na vlně zájmu, který produkují hlavně ti, co produkují samotnou *stand up poezii*. Tak literární publicista Jan Kubíček alias pseudonymní básník Klement Václav Lakatoš přichází se *sémiotickým terorismem*, který „experimentálně vytváří výbušná spojení, třaskavé kombinace a explozivní situace. Účinnou látkou je absurdita a trapnost. Výrazným faktorem s. t. [=sémiotického terorismu] je jeho situovanost, tedy místo a čas, kde k sémiotickému úroku dochází. Tím možností s. t. zasahují daleko za hranice básnické sbírky.“ Ty hranice však vedou skrz pimprlové divadýlko postavené ze strusky, jež zbyla po avantgardních a modernistických postupech. Pokud chcete Lakatošovi naslouchat, zjistíte, že *trapnost* jako „básnická metoda“ se od doby Vodseďálkových a Bondyho eskapád evidentně neposunula. Trapnost tedy musí být nadále křečovitá (jinak nebude vůbec).

Ale to gesto, milí zlatí „nastojákovští“, to gesto z počátku 50. let je v dnešní době přece jen jinde. Dřív šlo o život. Dnes jde jen o lacinou slávu, o to, umístit se co nejvýše v pofidérní a směšné básnické hitparádě, upozornit na sebe dobře schovaným

hovnem v textu. A pak představení skončí a jdeme domů do peřinek spinkat, napapaní adrenalinem, ukolébání obdivem studentek, spokojení s tím, jak už zítra zase dáme do nebezpečné blízkosti slova jako *Václav Klaus* a *vaginální šlem*. Anebo zase zabodujeme rasismem, o něm se taky dá hodně napsat a zazlobit s ním tak, až se někteří konzervativní čtenáři rozkatí a budou nám kázat o xenofobii, ale my to přece tak nemyslíme, my jenom reagujeme na sociální podněty a hlavně – my přece děláme uměleckou revoluci, kdybyste to náhodou nevěděli, překračujeme tabu!

Tak jo. Protože opakování je matkou moudrosti, Lakatoš experimentuje jako

už století před ním futuristé a padesát let před ním konkrétní poezie. Ale možná by si ve svém věku mohl už přiznat, že v životě je ještě taky krev a že tabu nepřekročí „na stojáka“ – ta zábava Čechů, národa dobřého, totiž končí přepnutím na jiný kanál v televizi, nalogováním na jinou webovou stránku anebo odchodem do šatny. A pak zůstane autor sám... Samota se v těch *stand up poeticky kapitalistických básních* nekoná, protože si ji v náporu ješitného hurá-stylu autor ani nepřiznává. Neboť tak by selhal jako kapitalismem vytvořený strojek na opoziční řečičky a satiry, jako užitečný strojek, který svou teatralitou pomáhá udržovat systém v chodu.

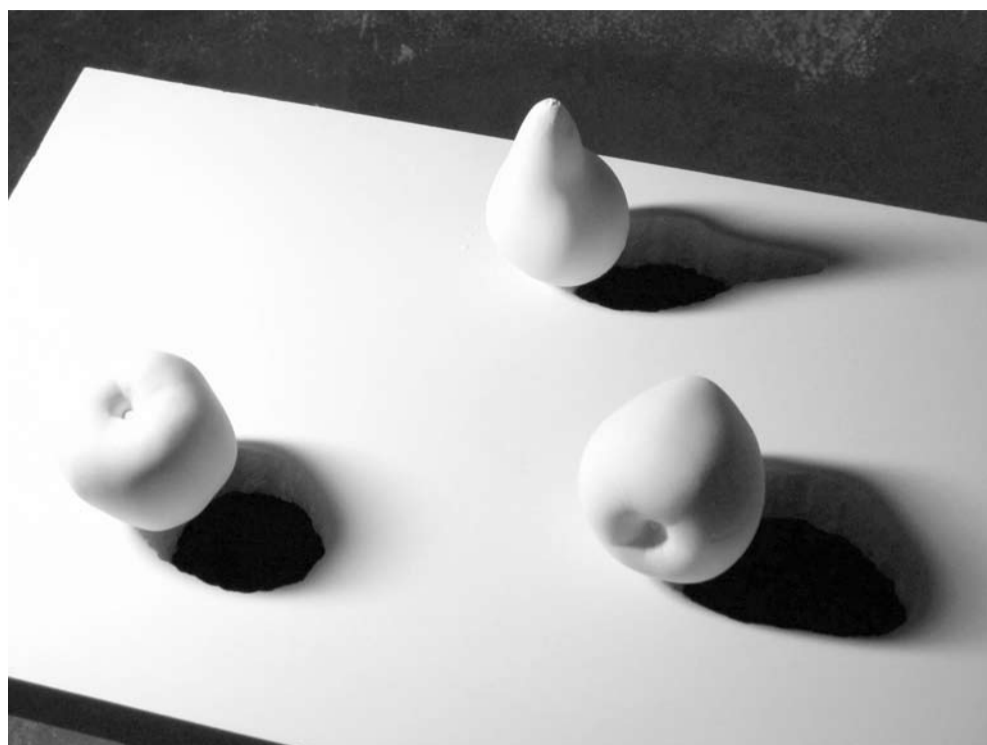
...

Pár sbírek z poslední doby:

Tomáš Belko: *Nikdy nic nebylo* (nakl. Akropolis), Kamila Bušovská: *Schováno ve strunách* (nakl. Repronis), Miroslav Černý: *Krajina v samotách slova* (nakl. Perplex), Václav Daněk: *Bližienka Noc* (nakl. Akropolis), Jana Gregorová, Iveta Havlová a Marek Schejbal: *Soukromá otevření* (nakl. Otevření), Miloš Hlávka: *Písně na rozloučenou* (nakl. Akropolis), Blanka Kostřicová: *Kronika* (nakl. Dauphin), Andrew Lass: *Hrdlořezy a zvukomalby* (nakl. Doplněk), Jaromír Matoušek: *Staré dobré časy jsou právě teď* (nakl. Čas), Vladislav Reisinger: *Medvědí mimika* (nakl. Polif), Marek Schejbal: *Rýmoryty* (nakl. Otevření), Martin Šindelář: *Zhasnout psí ohně a odejít s větrem* (nakl. Jan Těsnohlídek), Jana Štroblová: *Rouhavé zpovědi* (nakl. Akropolis), Pavel Zajíček: *Chvění* (nakl. Mata), Petr Žantovský: *Tady bydlím* (nakl. Čas).

Michal Jareš

Lukáš Zádrapa

Viktor Špaček, Zátíší s propastmi, detail (www.viktorspacek.cz)

Vytržení

Jsou dny
kdy na mě mluví ptáci
mým dětským hlasem
a stromořadí ústí
na úložiště kdysi
rozpuštěných mraků

a vítr
měňavý mstitel
v tekutém šiku
zahltí
umlcí
motory
z drátů vytáhne struny
a vybijí z nich
násobná selhání plic
a pustinu
samohybných domácností

Budou hořet
strážní ohně
až budu se brát
přes hřebeny

– jako když zaplatíš
a vyjdeš
do syté mlhy

Haruspex

Kdo přečte z výšky
mapy v bahně
víš zůstali haruspikové
co měří obrysy tůní
se zvrácenou hlavou
dlouho vybírají cestu
pro vyschlé duše
ryb leklých na kamenech

Řeka je jak bílý kafe
křečovými kořeny
svírají utonulí břehy
– děti na skluzavkách
ještě nevědí
že odtečou za ohyb
prázdniny po prázdninách
a kdo by mával

Můžu vejít do domu
rozbít ticho
ozubeným kolem dneška
zatemnit okna
usnout v houpací síti

– Pak ve dvou rozměrech
ztratím výšku
a vyblednu s papírem

Je někdy lepší

tma
vítr
voda

roztřepeně důtky deště
na zádech země
černá opona
co padla na noc
v řásnách a záhybech
nakynulo bezesměří

nečesané vlasy stromů
kmitající sítě
jimiž tu a tam prokápne světlo
a rozplyne se ve vráskách
protážené tváře řeky

kdo teď rozezná
hranici mezi živými
a živly
kolik rozdílů najdeš
mezi kamenem
sevřeným v kloubech kořenů
a hlavou pod břehem?

někdy je lepší plout
dvě dlaně nade dnem
a zavírat škeble
bezvládným pohlazením
než během v rozpáleném kole
roztáčet soustrojí

Rozpitá kaligrafie

I.
Už zase děšť
rozlomená pečeť
trojího času
znamení vyleptané létu
do slabin

Co nesetrou stěrače
rozmaže noc
po okenních tabulích
co nesetře dlaň
zůstane rtům

II.
Ještě procházím komnatami
kde v pachu tuše
stáčí se svitky
se zaťatými znaky

V nich kříží se
tvoje tahy s mými
divoké šlahouny

v rozpité stavebnici smyslu

Na horách leží mlha
v tkanině pěšin
střepe tvých kroků
a kolem slepá vlákna

čekej u nejtíši borovice

III.
Dříve než
zkřehne vzduch
a Bubnová věž
odevšad bude nadosah
a metly jinanů
vyčistí obzor
nalámu větvičky
z vrby u dveří

Navěky říjen taťkovi

Zedrané drapérie
šedé těkavé
průliny v slepotě
a v jejich zívání
další a další pásma
fantasmata dálky

Jako kdyby měl
být navěky říjen
vysýpat výtrusy z hlav
a napříč omdlévajícím svitem
přímky stáčet do spirál

Na šterk slabik rozlámaná slova
vlní se při prochládném dně
vrzáním kmenů
my mlčíme spolu
o oparu z něhož
vše je uhněteno

Mihotavé kresby světla
ubíhající po hrabance
pohasínají
rozsvěcují se
črty chorošů
šplhají po břizách

Jitřivě nečitelno
po těch
co odešli

Mým zmizelým

Už myslel jsem
že za mými zády
vkradla se dutým
krokem neúprosných
ale to jen prochládlé jablko
pustilo se stopky
s gestem svědectví
o dobách ohně
jež prýští proti míze

Dnes jako host
vrůstající do prahu
já
tvář
ty
prach
mezi námi
šelest písku
v hodinách
a smlouva plamene

Zase počítám
listy v proudu
a kalné tady
zvolna plyne
v tam

Mohlo to být naposled

Ve větru
zas objevily se záchytné body
chmýří bodláků
rybníční voda
prochladle voněla

Myslím že jsme mlčeli
že za nás skřípěla
pádlá o borty
daleko na druhém břehu
jen tak tak
že nepolkli jsme pozdrav
před cestou do okrsku
olověných komor a kanyl

Odpíchnutí, pár záběrů
vracel ses do přítmi olší
brázda na hladině
krátká a osamělá

sem zrcadlový dům
v němž chodí plamen
s lampou v ruce
zpátky vrásky čediče
promodralého mrazem
sytnoucího nebe

mohlo to být naposled

Vrátil jsem se
váben klobouky
sluk a kožešníků
talíři chorošů
přítáhneme si deky
pod bradu

A přece jednou jeden z nás
vydá se do vln
bude to za soumraku
změní se v bod
obloha navždy ho nasaje tam
kde hráz polyká vodu
stahuje slunce
za zubatou zástěnu
a mění vše v červánky
a snad – prosím
ho i rozžehne

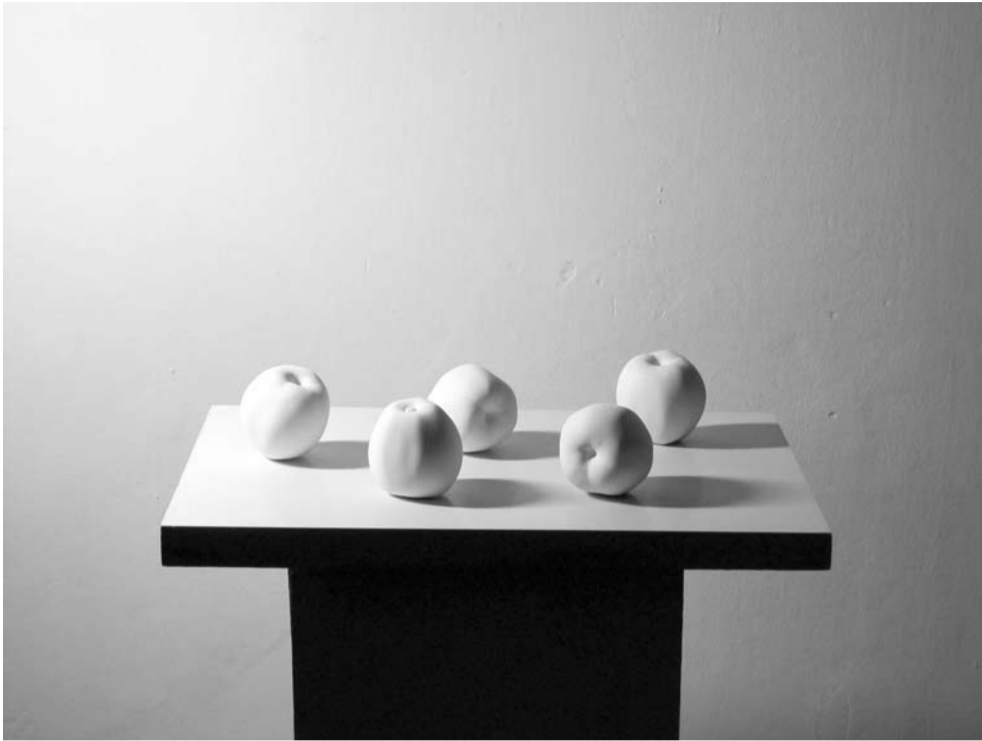
foto archiv Tvaru

Lukáš Zádrapa se narodil v roce 1980 v Jindřichově Hradci, v současnosti žije se svou rodinou v Praze. Vystudoval magisterský obor sinologie a doktorský obor Jazyky zemí Asie a Afriky na FF UK, kde v současné době působí jako odborný asistent a ředitel Ústavu Dálného východu. Zaměřuje se na jazykovědu klasické čínštiny, věnuje se též překládání starší čínské literatury. Je autorem několika knih (*Čínské písmo* – s M. Pejčochovou, *Academia* 2009; *Word-class Flexibility in Classical Chinese*, *Brill* 2001; překlad starověkého filozofického spisu *Chan-fej-c'*, 1. sv. *Academia* 2011, 2. sv. v tisku) a řady odborných i populárních článků. Své básně publikuje od roku 2003 na literárním serveru *Totem* (www.totem.cz). Je členem sinologické hudební skupiny Kungpao – China Rock Revival Band.

stanislav vávra

Viktor Špaček, Tolik různých jablek; všechny odlišky jsou z jedné formy (www.viktorspacek.cz)

Nezměřitelná hodina

Byl úplněk a dívčí smích již byl na dohled. Šli jsme v zástupu a bylo to předlouhou řadu chvil a stopu vkládali jsme do stopy. Sluncem vystrašený písek ve větvích se chvěl, máme zastavit? Ne, dál jít jsem chtěl. Proto na sever dál jsme jeli, až na podivinském venkovském nádraží, kdoví proč vlak zůstal stát. Ve světle matné lucerny jsem tam spatřil dívku stát, byla ostýchavá? Neboj se a vkroč! Zašeptal jsem. O krok dál však již dlouho klečel muž, co věděl, proč se smál, ač vlak dávno na sever jel dál. Pamatuji si a dobře vzpomínám, že ta dívka v dolby stereo s ním mluvila předtím, než zmizela. Za vteřinou křídél mihl se blesk. Fontánou ukrytý, kamínky neviděn, duní les.

V síleném pádu spaluje teplo a chrlí světlo, co ještě před chvílí se třástilo a teklo. Sítinici oka prosvítá dálka a smělymi pohyby mizí do skel kamenné suti a marné touhy. Prý všude, kudy šel, bouří sel, dešti se smál, smál se i vleklému pohybu rtuti. A směl se smát? Snad směl. Ó, věčné touhy. Stín řekl: je hodina fialek a za plotem se vlní dívčí sukně. Voní dívčí klín i rudý ret, ještě vlhký kapkami zkamenělých slin. V blednoucím peři blízko dveří, při zemi ruka se chvěje strachem a děsí se samoty. Chce prchat prachem a zatím čas za vraty se modlí a skomírá.

Měřil jsem hodinu. Byla bledá, protékala, na šířku nic, na výšku nic, byla však proměnlivá a při doteku se rozpadala a také dělila, drobila a mizela v naději, lásce, radosti, ve smutku a stejně tak i v bolesti a žalu. Hodina je nesměřitelně nezměřitelná. Vane silný vítr a strom uprostřed dvora marně sténá. Jeho větvemi se řítí vlny a náhle zastavují pohyb jako mim, jako malý černý mim. Chtěl mi říct, že chtěl mít odvalu a vyjít ven, tam větru otázky klást a pokrývat jimi dlažbu dvora. Vítr však otázky v cáry rve a odpověď v bouři se zajíká a zaniká. Pak láme se větev i vítr utichá, tmí se, žárovky zahřívají ulice, mim usíná a nepotřebná otázka uniká. A do toho zní sirény. Je to tak zvláštní, že je slyším. Sirény z moře Egejského, i sirény z Korábu, kde učíme se chodit vpravo, sirény chorých uší. Mám v očích slzy jako hrách, ne, nejsem vrah. Sirény mě dusí, stravují i duši, a přitom za zády stěna se ve zmatku chvěje, svírá dlaně, které se se zdí drolí ze zdi.

Rána bývají krásná a dnes jsem byl vyšetřován. Otázkám jsem však nerozuměl. Jaká je barva? Je bílá? Je modrá? Je purpurová? Jaká je bílá barva? Těm otázkám nebylo možné porozumět a tak pán v plášti se mnou spokojený nebyl. Pak řekli jsme si ještě pár

zdvořilých vět, do společnosti jsem již jen velmi zřídka zván. Trápí mě však pochybnosti: pán byl MUDr. nebo JUDr...?

Je to již několikátý den, kdy slyším podivný hlas. Prý na mne mluví dialektem Čínské vesnice Tian Mín. Tak se tam mluvilo za dynastie Ming. Proč však ten hlas dotírá a neustále naléhá? Vždyť stojím v rohu, v pravém úhlu, jak se má. Toužím uniknout, není kam, ale snad je to jen klam malého hochy, co schoulený je v oku hrocha. Potom jsem směl jít na mši. Kněz nás přivítal a řekl: Pán s vámi. Zvláštní, Pán byl se mou, ale pánům za mnou to moc vhod nebylo. Nevadí. Odpověděl jsem knězi: i s Tebou. Pánové naslouchali, slovo po slovu si zapisovali, také si měnili pláště, bílý za modrý a modrý za červený a tak pořád. Patrně nevěřili a také asi nerozuměli. Kněz řekl: pozdravte se pozdravením pokoje. Řekl jsem pánům: pokoj vám. Dívali se na mne zatrpkle, studeně a kývali hlavami.

Vždycky jsem rád četl. Dnes čtu zeď. Jen pár centimetrů nad zemí vyškrabal kdosi z důvodů mně nepochopitelných, asi nehtem, čím jiným, nic tu není, písmeno N. Je podzim i obloha je temná a na čtení není vidět. Jedno však vím s jistotou. Písmeno nepokračuje. Ležím, měl bych stát, to písmeno eN mě však nutí setrvat v poloze k četbě nevhodné. Písmeno je napsáno velmi čistě, co však znamená a proč ten, co písmeno psal, další nepřidal a slovo nedopsal? Chtěl komusi předat vzkaz? Snad mně? A proč slovo eN? Nebo je v tom kaz?

eN
na
nabádati
náběh
náběr
nabídka
nabíjeti
nabob
naboj
slova na eN
skončil jsem Nyvý

Na zlomek vteřiny jsem spatřil čápy. Zjevili se náhle a v temné noci zmizeli. Ráno jsem je však spatřil zas. Kroužili ve vlnovkách a jejich zobáky děsily podzimní listí. S podzimem i na mřížích přibyla rez. Nikdo ji nepřišel opravit, a tak ji celé dny musím držet. Vypadla by a já – byl bych...? NE!

Po dnech samoty v narůžovělé záři, v hodinách proti tupé zdi, která nemluví a jen se dívá, a na co se vlastně dívá? Konečně mám společnost. Mouchu. Pozoruji ji celé hodiny, jak tvrdohlavě až nepřičetně naráží do okénka vysoko u stropu. Proč tu je?

Čím se provinila?
Barvou? Je modrá.

Hlasem? Bzučí.

Jíst má se mnou? Asi se to tak předpokládá. Oddělil jsem proto i ji díl chleba. Nevzala si, ale v noci jsem ji přistihl, že saje můj pot.

Bylo jaro a měl jsem svátek. Byl to krásný den. Snídal jsem krevety z Bretaně, šunku z Prahy, salám z Uher, také sýr z Holandska a bagetu od pekaře z Rue Chartran Neulily sur Seine. Chleba strádám na potom, jsem šetrný. Až ho budu mít kilogram, podplatím klozetáře a on mi dovoli spláchnout klozet.

Již od dětství miluji procházky a maminka se vždycky smála, když jsem na ni nedočkavě čekával u dveří a nemohl se dočkat, až půjdeme ven. A protože tatínek říkával, že zvyk je železná košile, chodívám ke dveřím i dnes. Nedoléhají a vzniklou trhlinou, jsem-li dost trpělivý a dlouho se dívám, zahlédnu stíny. Po skvrnách v oku mívám les, dívku tančící v lánu obilí, viděl jsem i ledního medvěda a havrana z knihovny. Dnes mě potkalo štěstí. Našel jsem špendlík a dlouho jsem přemýšlel o tom, kde se tu vzal? Je jako stín souběžný s vlásečnicí oka. Zapřu ho, to vím. Potom dlouho o tom uvažuji – oko nikdy nebylo, bylo již dávno odstraněno... a proto nic nevidím...!

V srdci mám smutek. Pohřbil jsem mouchu. Potom jsem stál hodiny u okna, sám nevím proč, viděl jsem oblohu a pavouka spouštějícího se po kolmici. Nemohl jsem proto usnout, stýskalo se mi po mouše a noc byla velmi dlouhá. Jednou jsem zase byl zamilovaný, jedl jsem šterk a pil vodu z jezera. Nechutnala mi. Byla slaná a šterk mi drásl vnitřnosti. A ještě jednou se mi zdálo, že miluji. Jen se však v ohni něco zalesklo, snad střípek ptáka, asi se jen zablesklo.

To už je dávno, to jsem jel tramvají, bylo to brzy ráno a jel jsem na Karlovo náměstí hledat hnízdo. Ukrývalo se za sykotem hada, a proto ho nikdo zatím nenašel. Obcházel jsem vzrostlý dub, i do stran jsem se rozhlížel. Ano, to bylo tenkrát, jak jsem jel tramvají hledat hnízdo na Karlově náměstí. Byla to směla, u hnízda dřív než já byl plaz. Kde to jen bylo? Víím, že jsem tam jedl koláč s malinami, že byly nasládle hořké a chutnaly drsně jako polibek cikánky po probdělé noci. Víím, že ústa jsem měl plná pěnové krve, drhla v hrdle jako silné víno z Oranu krátce před západem slunce. Oči jsem měl zastřené světlem hvězd tajících na jazyku jako z klobouku popeláře prach v povětří. Ovšem, jedl jsem koláč s malinami a bylo to v hospodě Hofmanka a bylo to v záři a Vltava před mýma očima pomalu, tak jako dáma, mne mýjela k Tróji. Potom jsem chtěl:

Pit život
do příboje noci
padat
za snem
efemérní chimérou
končícím dnem
topit se
ve smrtelném potu
a za chropotu
varhan
věčnou hrát hru
na slepotu

V pravé poledne se mi zdál podivný sen. Že kamsi jdu a za mnou i den, že místo kopí jsem držel v ruce jen tyč a před ní se koulel tenisový míč. Skulil se do jamky a zmizel a v tom byla ta svízele, z níž chtělo se mi zvracet. Někdo mi řekl, že prý to byl jen erotický sen a že se asi chci někam vracet. Ráno pak se mi stýskalo po magnolii pod oknem ložnice. A to nebyl konec. Zase měl jsem sen. Šel jsem Rytířskou ulicí, mýjel kavárnu U Havla, Aulu a Stavovské divadlo, pak Ovocný trh a tam jsem zůstal stát, protože náhle rozkvetl tam sad. Na cosí jsem si vzpomínal a při tom ryl monogram a sad vadl. Také kmeny stromů měkly, ohýbaly se,

vadly. Asi proto, že jsem je přestal zalévat vodou s vínem. Pak, aniž jsem se rozhlédl, prošel jsem pasáží na Příkopy, potom na Můstek a Rytířskou ulicí kolem kavárny U Havla, Auly a Stavovského divadla na Ovocný trh. Tam se konečně ztratil ten, co za mnou šel.

Čas od času, a za jasných dní, chodívám na hřbitov. To se smí. Procházím mezi hroby a čtu si verše z pomníků a hledám jejich tajemství, hádám osudy. Přichází i hrobník, pan Kapitán. Je obvykle bos a nikdy neřekne mi proč. Za višní s hořkými plody je pomník a příjemný stín, a v něm i hnízdo vos. Z plně hrsti země právě vykopaného hrobu na mne dýchá pach smrti, ale prý je to vůně života, říká pan kapitán. Večer usínám a jsem šťastný, že i v mém životě jsou radostné dny.

Taky se mi stává, že potkávám milence v objetí, kteří si šeptají a vášnivě vzdychají. Strom, co pod mým oknem stával, již dávno jsem ho musel pokácet, stával tam bez hlesu, i když byl svědkem mnohých vznětlivých vzdechů. V oblouku okna stojím a přemýšlím, co každý den ztrácím a kdo všechno zesmutní pod tíhou vzdechů tesklivých. Já všechny ty vzdechy slyším, nevím však, odkud přicházejí a proč je slyším.

V kamení na břehu řeky hledám hvězdy, nalézám však jen v okně stín a dráp. Jen narušenou siluetu někoho, kdo chce být neviděn a neslyšen. Tak byl jsem svědkem, jak hvězdy s ránem prchaly. A ten večer jsem vešel do kříže hvězd, byly v brokátu modrém, zlatém i bílém, jako dámy v osudí a na rohu slepé uličky slepý houslista hrál rekviev, snad aby rukou zachytil tajemství světla tmy, aby se ujistil, že bdí a že ví, že věčnost končí ve věčnosti.

13. 9. 2012

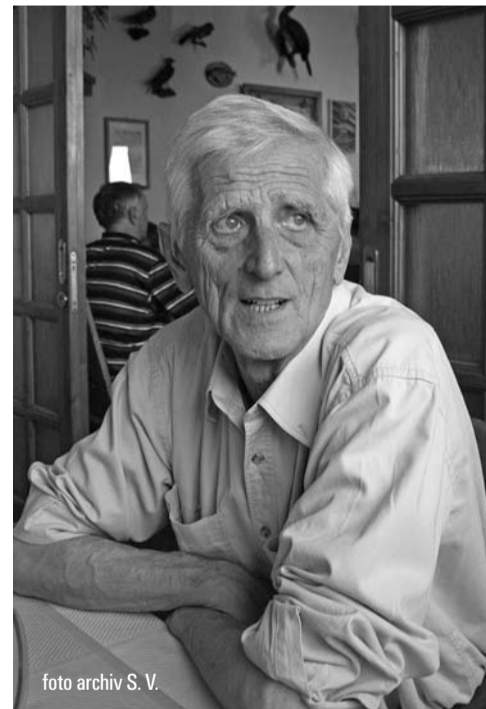

foto archiv S. V.

Stanislav Vávra (nar. 7. 4. 1933 v Praze) bydlí v Brandýse nad Labem. V padesátých letech byl členem surrealistické skupiny, které se později říkalo *Libeňští psychici*. Publikovat začal až na začátku devadesátých let v *Haňtapressu*, v *Salonu*; v *Pražské imaginaci* vydal knihu *Snovidění* (1992); na objednávku Prahy 8 napsal knihy *Perpetuum mobile*, *Zvířený prach* a *Mlčenlivá věž*. Do knihy věnované památce Bohumila Hrabala *Nad Hrázi věčnosti* napsal text *U hotelu Krása*. Psal také pro ČRo-Vltava: jeden dvouhodinový pořad o poezii v padesátých letech, eseje a také recenze. Je editorem *Sborníku Libeňských psychiků* (*Concordia*, 2009), v posledních letech vycházejí některé jeho texty v sešitkovém vydání v *Edici SV*.

snový život paní psýché

Marcel Kabát

ÚRYVEK Z RUKOPISNÝCH TEXTŮ

V noci z 6. na 7. listopad 1948

Octl jsem se kdesi v podzemní místnosti. Byl jsem týrán nesnesitelně. Po nějaké chvíli toto trýznění ustalo a byl jsem vyveden asi šesti muži a ženou ven do světlé chodby, jež mi připomínala pyšelskou chodbu vedle vrat. Všichni měli na sobě světlé šaty, či spíše roucha, a byli jasně zlatožlutých vlasů. Jeden z nich, veliký a silný, ten, který mne nejvíce týral, mi cosi ukazoval z okna a jemně se usmíval. Nerozuměl jsem žel, co mi říkal, nebo jsem to po procitnutí zapomněl. Poté mne opustili.

A pak zase jsem byl mučen, mnohem více než předtím. Zřetelně jsem cítil surové vrývání nehtu do těla, byl jsem škracen, hrudník mi byl svírán ohromným tlakem. A za toho mučení někdo stál za mojí hlavou a rukou jemně si pohrával s mými vlasy. Pak někdo, koho jsem neviděl, ale jasně postihoval jeho přítomnost, mne zpředu uchopil střídavě za levou a pravou nohu, nadzvedl je poněkud do výše a dotkl se chodidel, načež jsem cítil, jak v místech dotyku vzniká palčivě sladký pocit... Poté mi podivným způsobem podal ruku, byla obrácena palcem dolů, a vše ustalo... Probudil jsem se...

Celým tělem probíhající tetelivé světelné chvění, ohnivý proud blaženství, v němž umíralo osobní vědomí, nevýslovná slast, neustále se zvyšující, úžasné silný duchovní stav, to byl zážitek z noci 6. na 7. listopad 1948. Vše oproštěné a tak čisté, zapomenutí sama sebe, sjednocení s vnitřní podstatou. Stav blaženství, jehož ukončení mi působilo nesmírnou bolest.

V noci z 31. března na 1. dubna 1959

Procítl jsem do toho druhu vědomí, které je příznačné stavům, a byl jsem si jasně vědom, že já, mé myslící já, je mimo tělo, které jsem cítil nehybné vedle sebe. Říkal jsem si: „Ale to tělo přece spí...“ a bylo mi jasné, že věru nemohu se s ním ztotožňovat, když mé myšlení není na něm závislé a z něho pocházející – připadalo mi jako těžký kus hmoty, takový divný předmět... Byl jsem bdělý a napadlo mě zkusit tělo probudit, ale nezávisle na mně, aby samo se probudilo.... Ale mohl jsem jen užívat nového způsobu konání, které na mechanismus těla nijak výrazněji nepůsobilo. Přímou ukázkově jsem nahlédl na odlišný způsob vnímání a odlišný mechanismus vědomí a těla. Tělo, ten kus hmoty, o kterém jsem věděl, že je mým vlastnictvím, mne sklíčovalo, měl jsem k němu štítivý vztah, věděl jsem, že mne pohltil jako ústřice, ale raději jsem toto vědomí nerozváděl. Abych tělo, jež leželo bezvládně vedle mne, probudil, musel jsem jaksí do něho vejít, a hrubším způsobem, tlakem své přítomnosti zevnitř, nikoli z vnějšku, uvést do pohybu jeho nervovou soustavu... Ten rozdíl byl tak zřetelný, že mne to stále plnilo údivem... Ale pak mne tělo strhlo a probudil jsem se coby zajatec jeho... jak vývěva mne vsálo...

V noci 26. na 27. května 1962

V místnosti, která připomínala tělocvičnu, se odehrávalo přelíčení s několika lidmi, kteří byli oděni černě. Tribunál byl komunistický... Obvinění byli po rozsudku ihned popraveni. Popravu jsem neviděl, jen mrtvolu na nosítkách, poněkud zakryté šedými pokrývkami. Lidé tleskali rozsudku i popravě, byl jsem v postranní řadě jako nucený divák. Tu jsem zpozoroval, že jedna mrtvola, kterou nesli, vleče ruce po zemi. Najednou začaly ruce ožívat, nosítka kvůli tomu byla položena, blízko mne... Tu nebožtík ožil i ve tváři, jen tak skomírávě, do očí, stále přivřených, se vedralo vědomí.

Mrtvola promluvila, dutě, tak jako v somnambulním stavu, jako na seanci, a já cítil, že svou pozornost, zlou a nepřátelskou, upírá na mne. Všichni byli tím zaujati. Mrtvola do ticha: „Copak my, ale ten malý, ten je nejhorší.“ (V tom smyslu, že představuje pro ně, pro komunisty, větší nebezpečí.) Nechápatě, předstíraně nechápatě, jsem se rozhlížel, chtěje odsunout zrak mrtvolu na mne upřený. Vedle mne stál člověk, menší než já, podíval jsem se na něj. A ostatní se na něho také otočili. Ale mrtvola se ozvala skuhravě, zle: „Ten ne, ten malej.“ Bylo mi horko. Ale tu jsem si všiml, že vedle mne je opět jeden ještě menší než já. Ale tu se již zase ozval hlas z mrtvolu: „Ten ne, ten malej, ten vedle!“ Cítil jsem, že už neuniknu, a tu jsem se rozhodl. Vykročil jsem k mrtvole a beze strachu jsem se jí otázel: „Kdo je ten nejhorší? Já?“ „Ano,“ ozvalo se z mrtvolu... „A proč jsem ten nejhorší, nejnebezpečnější?“ „Já nevím,“ pravila záhrobně. „Nu vidíš, hochu, tvrdíš něco, a nic nevíš.“ Cítil jsem, že jsem věc vyhrál. Nebožtík něco tušil, ale nedokázal věc pochopit, vysvětlit... Probudil jsem se, za chvíli tloukla jedna hodina. Měl jsem dojem, že je pokoj plný, ale byl jsem klidný. Dojem ze snu však byl ošklivý.

V noci z 26. na 27. srpna 1969, Stari Grad

Zdalo se mi, že čtu v *Lidové demokracii* recenze o vyšlých knihách. Hledal jsem netrpělivě, zda tam najdu zmínku o J. Kameníkovi, a opravdu tam krátká noticka byla. Snažím se číst, ale zpod písmen se začínal vynořovat nějaký obraz, který se postupně zvýraznil do podoby jednoduchého, vkusného kamenného náhrobku, světle šedého, v jehož levém horním rohu bylo znázorněno zamřížované okénko jako z plexiskla a pravý horní dílek byl roztržštěný. Pod okénkem byl v kameni vyryt letopočet 1968–69 a byla tam též fotografie Elisy, která se mi však nijak nezamlouvala. Přál jsem si tam umístit lepší. Přicházím po písčité cestě blíž k náhrobku, zcela sám. Ale pojednou zjišťuji, že kolem náhrobku je plno mladých lidí, kteří jej zdobí, dokonce tam někdo položil hračku žirafy. Zasáhl jsem. Vyzval jsem je, aby ponechali náhrobek prostý všech zbytečných přízdob, aby zůstal v souladu s Elisčiným životem a dílem, jednoduše důstojný. Upozorňuji je, že Březinovo dílo je výrazem racionální představitosti, zatímco Kameníkovo je tlumočením zkušenostního poznatku. A pak se objevila sama Elisa v tmavošedých, dlouhých šatech, se smutným, plachým úsměvem. Mladí se k ní hrnuli, podávali jí ruce a ona opětovala stisky, ale její smutek přetrvával. Horák mezi nimi. Tím sen skončil.

V noci z 3. na 4. dubna 1978

Po dlouhé době opět stav nebo sen, nebo jak to nazvat.

Vyrůstající zlaté barvy předmětu nabývají hrubých obrysů člověka. Každé úsilí o jakési rozměření symbolů a matematických vědeckých formulí způsobovalo jeho vzrůst. Zdola nahoru. Slyšel jsem vedle sebe hlasy, radící a povzbuzující, ale nikoho jsem neviděl. Vzorce a vědecké pokusy jsem nebyl s to pochopit, rozumovým postupem jsem nedokázal dosáhnout cíle, totiž jaksí vyrůst v té figurce a vnitřně se s ní sjednotit. Odsouval jsem tyto kruhovitě podoby formulí a nahrazoval je jakýmsi měkkým, citovým materiálem. Pozoroval jsem, jak figurka nabývá výšky, přirůstala jako letokruhy, jenže směrem vzhůru. Najednou mi blesklo hlavou pochopení, že ta figurka

foto archiv M. K.

M. Kabát s L. Maceškovou (J. Kameník), 50. léta

Marcel Kabát (nar. 18. 1. 1927 v Praze) po absolvování měšťanské školy (1941) pracoval krátce jako čeledín, v letech 1942–1945 se učil na soustružníka kovů. Po několika krátkodobých zaměstnáních pracoval v účtárně nakladatelství Melantrich (1946–1951), v letech 1951–1958 byl pomocným dělníkem a posléze úředníkem v Elektromontážních závodech v Praze. Od roku 1958 až do odchodu do důchodu pracoval opět jako účetní v nakladatelství Melantrich. Vydal prózy *Ten kouzelný čas dětství* (Melantrich, 1974), *Štvančí* (Melantrich, 1985) a knihu úvah a filozofických črt *Reflexe* (Cherm, 2010). K vydání připravil a doslovem doprovodil knihu *Mystické deníky Jana Kameníka* (Trigon, 1995). Žije v Praze.

člověka v sobě obsahuje a symbolicky představuje celý vesmír v ní se skrývající. Stále narůstala, vzlínala se k dovršení, její zakončený vzhled a tvar jako by se vracel zpět, jenže vědomě do své podstaty.

Byl jsem se svými silami a schopnostmi v koncích, resp. shledával jsem své síly nedostatečné k dokončení, když už chyběl jen vršek hlavy.

A tu ten, který vše sledoval a který byl tvůrcem toho zlatého základu, sám se ujal díla a nanesl zbytek. Ač neviděn, mluvil ke mně v tom smyslu, že se dotkne prstem temene a nastane okamžik dovršení, sjednocení s ním. A tu jako by se citlivost přenesla na mne, cítil jsem dotknutí jeho prstu na svém, byl jsem jakoby splynulý a ztotožněný s tou zlatou figurkou a upadl jsem do stavu hlubokého vnoření...

Po chvíli jsem se opět probral... a snažil jsem se z toho stavu uchovat v paměti co nejvíce...

8. ledna 1980

V noci jsem zažil pocit metafyzické hrůzy, prosakující vědomím skrz naskrz. Byl to děj sám o sobě, v plnosti tak čiré a naprosté, hrůza probíhající ve vibracích tak zjemnělých, že to nemohlo být působivější. Nebyla to hrůza obyčejná, jež má viditelný podnět a které se lze postavit, čelit jí vnitřním naježením a ztuhnutím, proti níž působí přirozené obranné reflexy, jež tvoří jakýsi psychický val, za nímž je cítit cosi vzpouzejícího se a odolávajícího, jakousi nerozrušitelnou základnu v nejhlubší části sebe sama, o kterou se třístí, zastavuje a odráží i ten nejprudší nával hrůzy. Byl to pocit hrůzy, proti níž nebylo žádné obrany, nebylo čím ji utlumit a jak vytlačovat z duše, neboť mysl, celá podstata vědomí, byla jakoby vyvěšena a obrácena naruby, byla prostupována a roztažována tou bezbřehostí. Cítil jsem, že je to hrůza zcela jiného řádu, jenž se vymyká běžnému zaznamenání.

